

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM

PÉNZÜGYI ÉS SZÁMVITELI KAR

SZAKDOLGOZAT

Szabó László

Levelező munkarend

Pénzügy és számvitel szak

Adózás specializáció

2021

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM

PÉNZÜGYI ÉS SZÁMVITEL KAR

**Magyarország adórendszerében a főbb társadalom- és
gazdaságpolitikai célok érvényesülésének vizsgálata 2010-től
napjainkig különböző adónemeken keresztül**

Szabó László

Alapképzés, levelező munkarend

Pénzügy és számvitel szak

Adózás specializáció

Belső Konzulens: Dr. Kovácsné Dr. Sipos Ágnes

Külső Konzulens: Kádár Kata

2021

NYILATKOZAT

Alulírott SZABÓ LÁSZLÓ büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerezés során.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatomat az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá.

Budapest, 2021 év 12. hónap 08. nap

Szabó

hallgató aláírása

Tartalom

1. Bevezetés.....	2
2. Mi az adó, az adózás és az adórendszer?.....	4
2.1. Adó és adófizetés	4
2.1.1. Az adó fogalmi meghatározása különféle megközelítésben.....	4
2.1.2. Az adófizetés kialakulása	5
2.1.3. Adóügyi jogviszony	6
2.2. Az adózás menete.....	7
2.3. Adóztatás fizetőképesség alapján.....	8
2.4. Adóztatás haszonelv alapján	8
2.5. Adórendszer	9
2.5.1. Az adórendszer fogalma	10
2.5.2. A modern adórendszer kialakulásának feltételei.....	10
2.5.3. Az optimális adórendszer általános feltételei.....	11
2.5.4. Fiskális politika, mint állami eszköz.....	12
2.6. Adók csoportosítása makroökonómiai hatásuk alapján.....	12
3. Az állam gazdaságban betöltött szerepének jelentősége és ennek változása	14
3.1. A történelem folyamán bekövetkező változások.....	14
3.2. Állami beavatkozás feladatai	15
3.3. A 2008-as pénzügyi világválság hatása az állami beavatkozásra.....	16
4. Társadalom- és gazdaságpolitikai célok érvényesülése a magyar adórendszerben	17
4.1. Család- és otthonteremtés támogatása	19
4.1.1. Család- és otthonteremtés támogatás fontosságának okai.....	19
4.1.2. Család- és otthonteremtés politikája 2010-et követően	22
4.1.3. Család- és otthonteremtés támogatás hatásainak elemzése	26
4.1.4. Család- és otthonteremtés politikájának összegzése	31
4.2. A munkaerőpiac és a foglalkoztatás növeléséhez kapcsolódó intézkedések vizsgálata ...	32
4.2.1. A foglalkoztatás növelésének szükségessége	32
4.2.2. Munkajövedelmek árrugalmassága és az SZJA kulcsok elméleti áttekintése	34
4.2.3. SZJA kulcsok változása és az élő munka adózásával kapcsolatos intézkedések.....	35
4.2.4. Az egykulcsos adórendszer és a foglalkozás növelését célzó intézkedések hatása	37
4.3. Egészségmegőrzés fontossága és érvényesülése az adórendszerben	39
4.3.1. Mi befolyásolja az egészségünk?	39
4.3.2. Mit befolyásol az egészségünk?	41
4.3.3. Egészségi állapot javítását célzó intézkedések az elmúlt évtized folyamán	42
4.3.3.1. Áfakulcsok változása.....	42
4.3.3.2. Népegészségügyi termékadó és közvetlen hatásai	43
4.3.3.3. Jövedéki adó	45
4.3.4. Magyar lakosság egészségi állapotának változása.....	47
4.4. Környezetvédelem jelentősége és érvényesülése az adórendszerben	52
4.4.1. Környezetünket befolyásoló tényezők és megváltozásának következményei	52
4.4.2. Adórendszerben megjelenő környezetvédelmi intézkedések az elmúlt évtizedben.....	54
4.4.2.1. Környezetvédelem az általános forgalmi adó törvényben	55
4.4.2.2. Környezetvédelem a társasági adó törvényben	56
4.4.2.3. Környezetvédelem a jövedéki adóban	57
4.4.3. Magyarország szén-dioxid kibocsátásának elemzése.....	58
5. Összefoglalás.....	59
6. Irodalomjegyzék	65

1. BEVEZETÉS

*„Adót szedni annyi, mint a lehető legkevesebb gágogás árán
minél jobban megkopasztani egy libát.”¹*

Valóban csak arról szól az adózás, mint amire a 17. században élő Jean-Baptiste Colbert francia államférfi és gazdaságpolitikus a fenti gondolataival utalt? A kérdés természetesen költői, roppant mód kiábrándító lenne, ha csupán e célból hoznák létre és fejlesztenék adórendszereiket a világ különböző nemzetei. Ha az adó megfizetése nem pusztán az állam bevételeinek növeléséről szól, akkor mégis milyen további tényezők befolyásolják az adópolitikát? A fő témámhoz szorosan kapcsolódó válasz: a rövid vagy - ami jellemzőbb - hosszútávú társadalom- és gazdaságpolitikai célok, amelyek beépítésre kerülnek a felelős szervek által az adórendszerbe.

Az aktuális, általános társadalom- és gazdaságpolitikai célok meghatározása nem egyszerű feladat. A különböző társadalmi rétegeknek és gazdasági szereplőknek merőben eltérhetnek ezek a normáik. Ezért az állam feladata, hogy kijelölje azokat az irányokat, amelyeket érvényre szeretne juttatni. Tehát a kormány határozza meg (az állam képviselőjeként), hogy

- milyen méretű és milyen gazdasági ágazatban jelen lévő vállalkozásokat szeretne ösztönözni adócsökkentésekkel, támogatásokkal, egyéb adójellegű könnyítésekkel;
- adókedvezményekkel a társadalom mely rétegeit/csoportjait szeretné támogatni;
- a jövedelmet vagy inkább a fogyasztást adóztatja-e;
- a költségvetést a gazdaság fejlesztéséből és az ennek következtében növekedő adóbevételekből vagy költségvetési megszorításokkal szeretné-e stabilizálni.

Minden kornak megvoltak a maga gazdasági és társadalmi kihívásai, nem volt ez másképp az elmúlt évtized során sem. Azt gondolhatjuk, hogy a folyamatos gazdasági fejlődés és globalizáció által csökken a világon ezeknek a próbatételeknek a száma. A valóság ezzel szemben az, hogy hiába találunk megoldásokat az emberiség széles rétegét érintő problémáira, sajnos mindig kerülnek újak a listára és ezeket akár maga a fejlődés is előidézheti. A jelen kort erőteljesen meghatározó példa lehet erre a Covid-19 vírus okozta járvány, valamint a sok helyen

---

¹ Hozzáférés (URL): <https://www.citatum.hu/idezet/33021/> (Letöltési idő: 2021.09.15)

megjelenő migrációs válság, amelyek a globalizáció rengeteg előnye mellett megmutatták nekünk, hogy milyen nehézségeket okozói lehetnek.

A világ különböző nemzeteinek működése és a köztük kialakuló interakciók rendkívül bonyolultak és összetettek, ebből adódóan az egyes országoknak a szükséges erőforrások beszerzése és felhasználása (újraelosztása) sem egyszerű feladat. Könyvelő asszisztensként én is megtapasztalhattam a gyakorlatban, hogy az adórendszerünkhöz kapcsolódó jogszabályok mennyire sokrétűek, nehezen érthetőek és speciális esetekben nem is teljesen egyértelműek még a legtájékozottabb szakemberek számára sem. Mindig kíváncsisággal töltött el, hogy az egyes törvények megalkotása milyen indíték, milyen szándék alapján történnek, illetve végső soron beteljesítik-e a hozzájuk fűzött reményeket.

Kutatásom során feltérképezem, elemezem és bemutatom, hogy 2010-től kezdődően a Covid-19 koronavírus járvány megjelenéséig (2020/I.n.é.), milyen főbb társadalom- és gazdaságpolitikai célok kerültek kijelölésre Magyarországon, valamint dolgozatom fő részeként ezeknek a céloknak az adórendszerben történő érvényesülését tanulmányozom. A vizsgálat főként az alábbi 5 adónem jogszabályain keresztül történik, mivel ezek érintik a vállalatok /magányszemélyek legnagyobb rétegét: Általános forgalmi adó, Személyi jövedelemadó, Társasági adó, Népegészségügyi termékadó, Jövedéki adó.

Szakedolgozatom tartalmi részének első fejezetét a fő témám elméleti felfeztetésének szánom, továbbá célom vele, hogy a dolgozatot elolvasó személy számára megfelelő alapot biztosítson a további részek tanulmányozásához, előismereteitől függetlenül. A passzusban ismertetem az adó, az adózás és az adórendszer fogalmát és kialakulását, továbbá bemutatom az adózás általános menetét. Vizsgálom a fizetőképesség és haszonelv alapján történő adózás megvalósításának lehetőségeit, illetve az optimális adórendszer feltételeit.

Munkám központi fejezeteiben a következő társadalom- és gazdaságpolitikai célok adórendszerben történő érvényesülését vizsgálom, figyelembe véve a magyar állam célzott intézkedéseit és azok feltételezhető hatásait a választott időszak során: család- és otthonteremtés támogatása, foglalkoztatás növelése, egészségmegőrzés támogatása, környezetvédelem.

Dolgozatommal szeretnék rávilágítani arra, hogy az adópolitika a bevételszerzés mellett egy olyan eszköz lehet az állam számára amelyet, ha megfelelően használ, akkor azzal olyan üzenetet tud közvetíteni, olyan irányba tudja terelni a társadalmat és a gazdaságot, amiből hosszú távon mindenki nyertesként jöhet ki. Megállapításaimmal szemléltetni szeretném, hogy a meghozott intézkedések feltételezett hatásai milyen irányt mutatnak.

2. MI AZ ADÓ, AZ ADÓZÁS ÉS AZ ADÓRENDSZER?

„Lehetetlen bármiben is biztosnak lenni, a halált és az adókat kivéve.”²

Függetlenül attól, hogy mennyire értünk egyet egy adott ország aktuálisan érvényben lévő adórendszerének hatékonyságával vagy mennyire szívesen járulunk hozzá a nagy közöshöz adóink megfizetésével, látnunk kell, hogy elképzelhetetlen társadalmi és gazdasági működés adózás, közteherviselés nélkül. A szolgáltatások gazdasági alapját, amelyeket elvárunk az államtól - legyen szó akár az oktatásról, a közbiztonságról, az egészségügyről vagy időskori létbiztonságról - csakis az adózás útján képes megteremteni.

2.1. Adó és adófizetés

2.1.1. Az adó fogalmi meghatározása különféle megközelítésben

Államháztartási vonatkozásban

Az adó az egyik alapvető forrása a közületi kiadások fedezésének, valamint emellett erősen megjelenik újraelosztó szerepe. Olyan, jogszabályon alapuló, fizetési kötelezettség „amely az adóalanyok tulajdoni korlátozásának segítségével, közvetlen ellenszolgáltatás nélkül, akár kényszerrel is behajtható és az állam működésének fedezetét biztosítja törvényben meghatározott módon.” Általában rendszeres, eseti jelleggel rendkívüli a természetes és jogi személyektől elvárt adókötelezettség teljesítése. Az adófizetés nem feltétlenül csak az adófizetők számára szükséges közszolgáltatásokat finanszírozza, hanem előfordulhat, hogy például környezeti károk vagy korábban felvett hitelek törlesztésére is fedezetet nyújtanak ezek a bevételek.

---

² Hozzáférés (URL): <https://kozepsuli.hu/ki-mondta-hogy-mondta-tevesen-hasznalt-idezetek/>
(Letöltési idő: 2021.09.17)

Társadalmi vonatkozásban

A társadalom megközelítésében az adóra a szociális szolgáltatások megvalósulásához történő hozzájárulásként, a klasszikus állami működés alapfeltételeként tekinthetünk. Továbbá nem elhanyagolható az emberek vagyonának korlátozásában játszott szerepe. Attól, hogy az adó megfizetésre kerül, az egyén közvetlenül nem részesül ellenszolgáltatásban, ezért az egész közösségnek kell megtapasztalnia, hogy megvalósul-e a megfelelő minőségű jogbiztonság, közszolgáltatások, életkörülmény. A gazdasági szereplők számára a tiszta és tervezhető versenyen alapuló piaci feltételek megteremtése várható el a teljesítés fejében.

„Látnunk kell, hogy végső soron a közterhek befizetésével jön létre a polgári és politikai jogok gyakorlásának anyagi és technikai feltételrendszere, a modern állam működésének és az arról való politikai döntéseknek az anyagi alapja. Az adó nem ragadható meg pusztán vagyoni korlátozásként, hiszen társadalmi, gazdasági és szociálpolitikai eszközként is működik, vertikális kapcsolatokat teremtve azt adóztató közhatalom és az adózók között, és horizontális kapcsolatokat az adófizetők különböző rétegei és csoportjai között.”³ (Dr. Szilovics Csaba, 2016, p. 14) Szeretném kiemelni, hogy ehhez az államnak adópolitikájában figyelemmel kell lennie a társadalom érdekében a működéséhez felhasznált források minimalizálására, kerülve a közpénzek pazarlását és a korrupciót, hogy az adóalanyokat ne hangolja a rendszer ellen.

2.1.2. Az adófizetés kialakulása

Az első közösségek létrejöttével az adózás kezdeti formái is kialakultak. Eleinte a kötelezettségvállalás még önzetlen segítségnyújtással volt azonosítható. Támogatták a csoport elesettebb tagjait (gyerekeket, időseket, betegeket), majd a fejlődés folyamán olyan személyekre, akik a vadászból, gyűjtögetésből kimaradtak vagy gyógyító, vezető szerepeket láttak el. A munkamegosztás kialakulásával növekedett azok száma, akik a közösség fenntartásában, védelmében, működésében segédkeztek és nem tudtak szerepet vállalni a napi létfenntartás feltételeinek megteremtésében. Ezen egyének ellátása a csoport többi tagjára hárult, de mivel mindenki érezte az említett feladatok fontosságát, ezért a hozzájárulást még önkéntesnek tekinthetjük, viszont ahogy ezek egyre rendszeresebbé váltak, úgy fejlődött át szépen lassan kötelezettséggé.

---

³ Dr. Szilovics Csaba: Adójogi ismeretek (<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15959/szilovics-csaba-adojogi-ismeretek-pecs-2016-kezirat.pdf?sequence=1&isAllowed=y>) (Letöltési idő: 2021.09.17)

A társadalmi hierarchia csúcspontjára az ókorban az összetettebb szociális struktúra kialakulásával vezetők léptek, akik a bíraskodás és hadviselés jogait gyakorolták, amihez rendszeres időközönként már kötelezően termékek juttatását és/vagy szolgáltatások teljesítését követelték. A termelésből közvetlenül részesülő egyének és a befizetések kedvezményezettjei között egyre inkább megszűnt az átfedés, ami a kényszerrel történő érvényre juttatás révén végül az adózás kialakulásához vezetett.

Az irányítói pozícióban lévők követeléseit már a legrégebbi korokban is írásos formában jelentek meg, többek között az Ószövetség könyveiben, Hammurapi oszlopain vagy a sumérok ékírásos agyagtábláin.

1. kép: Hammurapi törvényoszlopa⁴

2.1.3. Adóügyi jogviszony

A populáció tagjai, közösségei és az állam között számtalan kapcsolatot teremt az adózás folyamata. A társadalom tagjai között létrejött viszonyrendszerek, amelyek az állam által jelentősnek minősülnek és bevonásra kerültek a jog rendszerébe, válnak jogilag szabályozott társadalmi viszonyokká.

Közpénzügyek társadalmi viszonya

„Az állam működéséhez szükséges bevételek beszedésére, ellenőrzésére és felhasználására vonatkozó jogviszonyokat pénzügyi jogviszonyoknak nevezzük. E széles területre kiterjedő pénzügyi jogviszonyok közül adóügyi jogviszonyoknak nevezzük azokat, amelyeket maga az adóügyi norma hoz létre.”⁵ (Dr. Szilovics Csaba, 2016, p. 27)

⁴ Hozzáférés (URL): https://hu.wikipedia.org/wiki/Hammurapi_babiloni_kir%C3%A1ly (Letöltési idő: 2021.09.18)

⁵ Dr. Szilovics Csaba: Adójogi ismeretek (<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15959/szilovics-csaba-adojogi-ismeretek-pecs-2016-kezirat.pdf?sequence=1&isAllowed=y>) (Letöltési idő: 2021.09.17)

Az adójogi norma kötelezettséget tartalmaz az állammal szemben és maga hozza létre az adóügyi jogviszonyt kötelező módon, a felektől egyéb szerződéses akaratnyilatkozatot nem igényel. Az elvárások rögzítésre kerülnek, ide értendő a közpénzügyi magatartás, valamint hibás teljesítés esetén a retorzió.

Az adójogviszonyok két típusa és néhány fontosabb jellemzője

Anyagi jogviszony	Adóigazgatási eljárási jogviszony
<ul style="list-style-type: none"> • meghatározza az adófizetés módját • meghatározza az adófizetés feltételeit • kijelöli az adóalanyok körét 	<ul style="list-style-type: none"> • adójogviszony alanyainak jogai és kötelezettségei • szankciók alkalmazása • adóhatóság hatásköre, illetékessége, szerepének meghatározása

1. ábra: Az adójogviszonyok két típusa és jellemzői (saját szerkesztés)

2.2. Az adózás menete

Általánosságban az adót tekinthetjük egy egyoldali követelésnek, azonban tudnunk kell, hogy napjainkban ez a folyamat főként az adóhivatal aktív részvétele nélkül valósul meg. A közösségekben általában érvényesül a jogszabálykövető magatartás, azonban ezek eltérhetnek függően a különböző jogterületektől. A polgári vagy büntető jog esetében a megjelenő normák több esetben évezredekre is visszavezethetők, mint például az emberi élet védelme vagy a károkozás tilalma, ezért ezek cselekvést történő befolyásolása eléggé hatásos. Ezzel szemben az adójog területén nem állapíthatunk meg ennyire határozott önkéntes jogkövetést, ugyanis csupán a XVIII-XIX. századhoz köthetjük a modern adórendszer létrejöttét. Ezt megelőzően a jogi egyenlőtlenség és a kiszolgáltatott adóalanyok miatt nem valósulhatott meg az adójogi jogkövetés.

A jogkövetést nehezítő tényezőket vizsgálva megállapíthatjuk, hogy kevés az állandó és sok a változó elem a működésében, illetve évről évre változik, hogy mi az elvárt és mi a büntetendő cselekvés. Az adójogi eljárások többnyire technikai jellegűek, formalizáltak és meglehetősen részletesek, ezért az adóalanyoktól aktív cselekvést, folyamatos felkészülést és önképzést követel. Viszont a legtöbb adóalany nem kerül közvetlen kapcsolatba az adóhivatallal, hiszen a teljesítést önként, a szabályok betartásával hajtják végre. Az említett kihívások megoldására a magyar adójogban is megjelent egy olyan modell, amit Nyugat- Európában „együttműködő,

vagy kooperatív adóigazgatási modellnek” neveznek. Ennek célja, hogy a hivatal aktív szerepet vállaljon az adóalanyok adózási tevékenységének segítésében, így csökkentve az adózói tévedések számát, illetve a NAV-ról alkotott társadalmi kép is változhat.

2.3. Adóztatás fizetőképesség alapján

A fizetőképesség elve lehetőséget biztosít a kormány számára olyan adóztatási stratégia alkalmazására, amely esetében közvetlen kiadás nem valósul meg az alanyoknál. Az azonos fizetőképességgel rendelkezőket megegyező összeg megfizetésére kötelezi, így azok az adófizetők, akik kevésbé tehetősek kisebb részt kell, hogy vállaljanak a „nagy közösből”. A vertikális méltányosságot az eltérő fizetőképességűek eltérő adózása, a horizontális méltányosságot az azonos fizetőképességűek egyenlősége valósítja meg. A fizetőképesség a jövedelmek és a vagyon mutatóinak mérését követően kerül meghatározásra, tehát ezek alapján megállapítható a közkiadásokhoz való hozzájárulás is. Azonban nem egyszerű megszabni a korlátokat a fizetőképesség mérését tekintve, ugyanis több lehetőség is felmerül és ezek mind eltérő módon támogatják az egyik adóalanyt és sújtják a másikat. Kérdés lehet többek között, hogy mit tekinthetünk jövedelemnek, adózzon a kereset vagy a saját termelésű készlet fogyasztása? A fogyasztás vagy a jövedelem képezze a jövedelemadó alapját? Történjen adózás a vagyon vagy esetleg az abban bekövetkezett növekedés után? Láthatjuk, hogy függetlenül a horizontális és vertikális méltányosság elveinek egzakt elhatárolásától, valamint a fizetőképesség elv alkalmazásától az adórendszerek kialakítása nem lesz egyértelmű, továbbá be kell látnunk, hogy igencsak szubjektív lehet a fizetőképesség kifejezés.

2.4. Adóztatás haszonelv alapján

A haszonelv alapján történő adóztatás arra az elméletre épül, miszerint a közjavakat fogyasztó alany a közjavakból eltérő mennyiséget és különféle módon fogyaszt, ezért ennek megfelelő mértékben köteles kötelezettségeit megfizetni. A haszonelvű adózás az elvont hasznosságok egyenlőségére épül, követve azt a szempontot miszerint az adózók a közjavakat tekintve más és más részesítenek előnyben, valamint olyan méltányos adótábla kerülne alkalmazásra, ami arányos adókulcsokat biztosítana, tehát tekintettel lenne az állampolgárok adófizetési hajlandóságára figyelembe véve a közjavakból való részesedésüket.

Az egyenlőség megvalósulhat úgy, hogy ha ugyanannyi hasznosságot veszünk el, ha az alacsony és magas jövedelműek hasznossága azonos arányban csökken, továbbá ha az egyes jövedelemtulajdonosoknál megegyező mértékű hasznosság marad. Következésképpen az alkalmazandó adótábla lehet degresszív, lineáris, illetve progresszív. A fentieket figyelembe véve célszerűnek tűnhet egy progresszív tábla használata, hiszen mind a hatékonyság, mind a méltányosság feltételeinek eleget tesz, azonban kalkulálva az adófizetők fizetési hajlandóságával már nem ennyire egyszerű a helyzet, sőt kijelenthetjük, hogy ebben a megközelítésben a fizetési hajlandóságtól függ, hogy melyik adótábla használata konzekvens.

Függetlenül attól, hogy a fizetőképesség vagy a haszon elv alapú adórendszer kerül alkalmazásra, figyelembe kell venni, az miként szolgálja

- a méltányos, igazságos közteherviselés elveit,
- a közjavak termelésének és elosztásának hatékony voltát
- és miként teszi a lehető legolcsóbbá az adóigazgatást.

Tehát lényegi megközelítésben az elvárt adóbevétel volumene adott, amelynek beszedése az adófizetőktől a fizetőképesség vagy haszon elv szerint elosztva kell történjen jövedelmük, vagyonuk vagy fogyasztásuk arányában.

2.5. Adórendszer

Több száz éves múltat tekint vissza a mai modern államok adórendszere, kisebb változásoktól eltekintve megmaradt a közvetett (forgalmi adó), illetve a közvetlen adózás (jövedelem, vagyon) régen ismert jellege, bővülve jelenkori formákkal, mint például az ökoadó csoportja. Azonban az a felvetés miszerint a központosított kormányzott társadalom kialakulásával kialakultak az adórendszerek is, nem teljesen állja meg a helyét. A XVIII. századig az állam bevételei, mint például a regálék vagy a kamara haszna nem voltak összegegyeztetetők a mai fejlettnak tekinthető adókkal, hiszen egy alávetett jogi helyzethez, tárgyasult jogi és vagyoni alávetettséghez kapcsolódtak. Mindezek tekintetében korszerű adórendszert sem képezhettek. Az említett időszakban a modern piac és a fejlett polgári állam kialakulása készítette elő a jelenkori adórendszerek létrejöttét.

2.5.1. Az adórendszer fogalma

Adórendszer alatt egy adott államban, egy adott időszakban hatályos adónemek összességét és a kapcsolódó adóügyi intézményeket és eljárásokat értjük. Elemei az adók, de ezenkívül meghatározó a működését tekintve az alkotmánybíróságok, bíróságok döntései, az adóhatóság működése és a jogtudomány. Az alábbiak jellemezznek egy adórendszert:

- a jogalkotók által létrehozott adófajták szerkezete;
- az adóterhelés mértéke;
- az alkalmazott adófajták száma;
- a változások gyakorisága;
- egyéb szociális, társadalmi jellegzetességek;
- a társadalom jogkövetési szintje;
- az adócsalás és a feketegazdaság aránya;
- az adóhatósággal történő együttműködés és a munkájukban a korrupció érvényesülése.

2.5.2. A modern adórendszer kialakulásának feltételei

A következőkben szeretném bemutatni, hogy milyen feltételeknek kell teljesülniük ahhoz, hogy modern adórendszerről beszélhessünk.

Kezdő feltételnek az **adó pénzben történő megfizetését** tekinthetjük a természetbeni beszolgáltatással szemben. A mai országok működéséhez egyértelműen pénzre van szükség és nem naturáliákra, tehát egy tervezhető, gond nélkül osztható, jól felhasználható, könnyen kezelhető eszközre, amit a terményadó nem tud biztosítani. Nyilvánvalóan a pénzádó kialakulása nem volt zökkenőmentes, hiszen az ókorban és középkorban nem volt egyszerű a pénz beszerzése és a helyzetben csak rontott a mobilitás hiánya és a körülményes piacra jutás. Tehát a modern és folyamatosan működő piac volt az alapfeltétele a pénzádó létrejöttének.

Következő feltételként a **rendszerességet** említhetjük, vagyis, hogy az államháztartás legfőbb, kiszámítható bevételi forrása az adó lett. A rendszerességet elősegítő tényezőnek tekinthetjük a pénzforgalom, az árutermelés fejlődését, valamint a kereskedelem kiszámíthatóságát.

Harmadik feltétel az **általánosság**, azaz a mindenkire kiterjedő adókötelezettség, ami a nemesség adómentességének semmissé válásával teljesülhetett. A kiváltságok

megszüntetésével mindenki köteles a közösség terheit viselni, ezért a közösségekre vonatkozóan világossá vált, hogy az adóval érintett társadalmi rétegeknek képviselők útján részt kell venniük az adózási döntések meghozatalában. „A modern adórendszer egyik alapfeltétele volt tehát az, hogy a társadalom önálló, független tagjai képviselőik útján dönthessenek tulajdonuk közösségi korlátozásáról, a közpénzek felhasználásáról, begyűjtéséről és ellenőrzéséről.”⁶ (Dr. Szilovics Csaba, 2016, p. 59)

Utolsó feltétel a **jogállam kiépülése**, amely megteremtette a személyileg szabad polgárt, mint a modern adórendszer alanyi feltételét. A modern adóalany esetében nem jelenhet meg az alávetettség, továbbá joga van többek között magántulajdonnal rendelkeznie, szabadon dönteni politikai képviselétéről, államhatalommal szembeni véleményének megfogalmazásához és pénze felhasználásának ellenőrzésére.

A fenti feltételek figyelembe vételével megállapíthatjuk, hogy a modern adórendszerek kialakulása Nyugat-Európában és Észak-Amerikában a XVIII. század végére, a XIX. század elejére tehető.

2.5.3. Az optimális adórendszer általános feltételei

A személyi és társasági adóban a XX. század második felében megjelent a többkulcsos, progresszív adóztatás, valamint a fizetőképesség elvének alkalmazása. Hamar kiderült azonban, hogy ez a rendszer olyan negatív gazdasági hatásokat generál, mint

- a teljesítmény-visszatartás,
- a termelési tényezők árának drasztikus eltérése a piaci viszonyoktól,
- az adózás holtteher-vesztesége, a mögötte meghúzódó teljesítmény-visszatartás,
- az adóelkerülés és adócsalás rohamos terjedése.

Ezek következtében egyértelmű igény mutatkozott egy optimálisnak tekinthető adórendszer iránt. Az ezzel kapcsolatban kialakult újszerű elméletek alapján megállapíthatjuk, hogy akkor tekinthető ideálisnak az adórendszer, ha a gazdasági szereplők döntéseit a lehető legkevésbé torzítja, érvényesül az igazságosság és minimális a beszedés költsége. Ajánlott olyan adók bevezetése, amelyekkel

---

⁶ Dr. Szilovics Csaba: Adójogi ismeretek (<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15959/szilovics-csaba-adojogi-ismeretek-pecs-2016-kezirat.pdf?sequence=1&isAllowed=y>) (Letöltési idő: 2021.09.17)

- ✓ a gazdasági teljesítmény nem csökken,
- ✓ méltányosak minden alanyra nézve,
- ✓ a lehető legnagyobb mértékben átláthatóak,
- ✓ nehéz megkerülni és
- ✓ könnyen ellenőrizhető az adóalap az adóhatóság számára.

2.5.4. Fiskális politika, mint állami eszköz

A fiskális politika a gazdaságpolitika olyan eszköze, amellyel a magánszemélyek, vállalkozások által termelt jövedelmek centralizálása majd újraelosztása megvalósítható. Tehát nem csak államháztartási bevétel szerzésére alkalmas, hanem biztosítja többek között a közszolgáltatásokat, a családi jövedelmek kompenzációját, a vállalkozások gazdasági támogatását vagy éppen az állami hitelek kamatainak terheit. Egy ország vezetése a költségvetésen keresztül képes meghatározni, hogy a jövedelemtulajdonosoknak mennyi közterhet kell vállalniuk, illetve a szociálisan hátrányos helyzetűek és állami feladatokat ellátó intézmények mennyi jövedelemhez jussanak. Ezzel a kormány érvényesíteni tudja akaratát a társadalom irányába és kijelöli a kívánt irányvonalat. Az adókkal közvetett módon lehet hatni akár egy társadalom lélekszámára, vagyoni helyzetére, a vállalatok gazdálkodására, a környezetre és nem utolsósorban a nemzetgazdaság versenyképességére. Megállapíthatjuk, hogy minden adórendszer tükrözi az azt létrehozó állam jellegzetességeit és képet ad a kívánt gazdaságpolitikai célok elérésével kapcsolatban.

2.6. Adók csoportosítása makroökonómiai hatásuk alapján

Makroökonómiai hatásuk szerint megkülönböztetünk jövedelemfüggő és autonóm adókat. A jövedelemfüggő adók lehetnek közvetlen és közvetett adók, a belőlük eredő bevétel közvetlenül függ a makroszintű jövedelem alakulásától és a gazdaság fejlődésétől. Még a közvetett adók esetében az adófizető különbözik az adóalanytól és alapja jövedelem, vagyon, addig a közvetlen adóknál megegyezik az adófizető és adóalany, emellett tárgya valamilyen tranzakcióhoz kapcsolódik.

Az autonóm adók közé sorolhatjuk a fejadót (poll tax), illetve a vagyonhoz kapcsolódó adókat. A fejadó olyan adó, amelyet az adózási képességtől függetlenül egyenlőképpen vetnek ki az

adókötelesekre, azonban csak fejletlen gazdaságokban volt jellemző, így igazságtalansága végett évszázadok óta nem alkalmazzák. A vagyoadók léte sem általános az adórendszerben, de a helyi adók között a telekadó és az építményadó példaként szolgál rájuk. Eltérően a jövedelemfüggő adóktól az autonóm adók a gazdaságban végbemenő jövedelemtermelési és -felhasználási folyamatoktól nem függenek. A vagyon megadóztatása érintheti a teljes vagyont vagy annak egy bizonyos részét/részeit. A teljes vagyon megadóztatása jellemzően eseti jelleggel történik, a vagyonelemek esetében gyakrabban előfordul. A vagyon tulajdonváltásának adóztatása a legtöbb adórendszerben megjelenik, továbbá helyenként a vagyon növekedése is kötelezettséget von maga után.

	KÖZVETLEN	KÖZVETETT
AUTONÓM ADÓK	<ul style="list-style-type: none"> • Vagyonadók • Ingatlanadók • Fejadó (poll tax) 	
JÖVEDELEMFÜGGŐ ADÓK	<ul style="list-style-type: none"> • Személyi jövedelemadók • Vállalati nyereségadók 	<ul style="list-style-type: none"> • Általános forgalmi adó • Fogyasztási adók • Vámok és vámjellegű tételek

2. ábra: Explicit adók csoportosítása (saját szerkesztés)⁷

⁷ Hozzáférés (URL): https://mersz.hu/dokumentum/dj239prt__139 (Letöltési idő: 2021.09.18)

3. AZ ÁLLAM GAZDASÁGBAN BETÖLTÖTT SZEREPÉNEK JELENTŐSÉGE ÉS ENNEK VÁLTOZÁSA

3.1. A történelem folyamán bekövetkező változások

Vizsgálva az ókorban az állam szerepvállalását megállapíthatjuk, hogy főként birodalomszervező kötelességeit teljesítette, szem előtt tartva pár kiváltságos személy érdekeit. A középkorban, ha le akarjuk egyszerűsíteni, ez annyiban változott, hogy a privilegizált réteget a nemesség alkotta. Tovább haladva az időben a XVII. században a nemzetek gazdaságpolitikai céljai már összetettebbé váltak, egyfelől a gazdasági növekedés, a jólét biztosítása, másrészt stabil lábakon álló gazdasági hatalom kiépítése került előtérbe. Természetesen a bevételek folyamatos gyarapítása kulcsszerepet töltött be ebben a korszakban is és ennek következtében olyan politikai döntések is születtek, amelyek a termelésre negatív hatással voltak, tehát a hosszabb távú gazdasági érdekek továbbra is háttérbe szorultak.

A helyi önkormányzatok egyre meghatározóbb szerepet töltöttek be a gazdaságban: vámok beszedésével bevételre tettek szert, valamint a helyi kézműves- és kereskedő céhek szabályozták a béreket, az árakat és a munkakörülményeket is. A XIX. században kettő, egymásnak ellentétes szemlélet vált uralkodóvá az állam gazdasági szerepét tekintve. Az egyik elmélet szerint a büntetőtörvények megalkotásán és betartatásán kívül az állam a gazdaságba történő beavatkozástól szándékosan távol tartotta magát (Laissez faire hipotézis). A másik elgondolás ezzel szemben, hogy a kormányok voltaképp uralkodó szerepet töltenek be és a felső réteg elvárásainak megfelelően hozzák döntéseiket, figyelmen kívül hagyva más érdekeket (marxista álláspont). Azonban a valóság a fent említett eszmék esetében sokkal összetettebb és nem lehet ilyen leegyszerűsítő módon véleményezni az akkoriban fennálló helyzetet.

Az állam szerepe a gazdaságban sokszínű lehet, viszont a törvényi feltételek biztosítása a gazdasági szereplők számára létfontosságú funkciója. Az alkotott jogszabályoknak egyértelműnek és betarthatónak kell lenniük, illetve rendeltetését tekintve az állam köteles:

- megóvni a társadalmat, biztosítva az egészségügyi ellátást és a környezet védelmét,
- továbbá a következő generációk fejlesztését az oktatás segítségével.

A kormányok szerepvállalásának megnövekedése nagy intézményi változást hozott a XX. században. A XXI. századra már kiteljesedett a kormányzati expanzió, ezt jól szemlélteti, hogy

a világháborús időszakot megelőző békeidőben nem érték el a 10%-ot sem az állami kiadások a nemzeti jövedelem hányadában, viszont azt követően a jelentősen magasabb nemzeti jövedelem mellett is 30-40%-ot mutatott ez az arány.

3.2. Állami beavatkozás feladatai

Az állam, gazdaság működésébe történő beavatkozása lehet támogató szándékú vagy korlátozó jellegű. A beavatkozás irányai különböző metódus szerint csoportosíthatók, például feladatkörök alapján, ahol megkülönböztetjük a stabilizációs, redisztribúciós és allokációs feladatokat.

Stabilizációs feladat esetében az állam a gazdaság működőképességének fenntartására koncentrálnak, biztosítva a jogi, közhatalmi, intézményi hátteret és a gazdaság ellenőrzését, szabályozását, továbbá a kulcsfontosságú gazdasági folyamatokat felülvizsgálja és törekszik azokat az optimálisnak vélt mederbe terelni vagy ott tartani.

Redisztribúciós feladat újraelosztást fejez ki, amely az állam által adók formájában elvont jövedelmeket allokálja különböző támogatások formájában. Amennyiben az állam nem avatkozna bele ezekbe a folyamatokba, úgy a piac egyenlőtlenül valósítaná meg a jövedelmek elosztását, ami a modern társadalmak számára nem elfogadható.

Allokációs feladat ellátására azért van szükség, mert vannak olyan szolgáltatások és javak, amelyek biztosítását a magánszféra nem tudja, vagy nem akarja vállalni, így az állam kötelezettsége, hogy ezek megteremtéséről gondoskodjon. A legtöbb ilyen beruházás nagy tőkebefektetéssel jár, és túlnyomórészt nem térül meg, viszont a társadalom számára nélkülözhetetlenek. Ilyen például a tömegközlekedés, az oktatás, az egészségügy vagy a sport, bár ezek megtérülését nehéz pénzben kifejezni és összevetni a befektetett erőforrásokkal. Továbbá egyes közjavak esetében a piacosítás nem is lehetséges, gondoljunk csak például a hon- és rendvédelemre.

Abban jellemzően minden közgazdasági elemző egyetért, hogy a redisztribúció egy közös feladat, viszont az újraelosztás arányait és céljait már sok esetben bírálat övezi, hiszen azok nem feltétlenül a legmegfelelőbbek. A jelenkori növekedést célzó gazdaságpolitikai felfogás

szerint az állam missziója során arra kell koncentrálnia, hogy a gazdasági teljesítmény növekedését elősegítse, javítsa a vállalkozók működési feltételeit és csökkentse a bürokráciát.

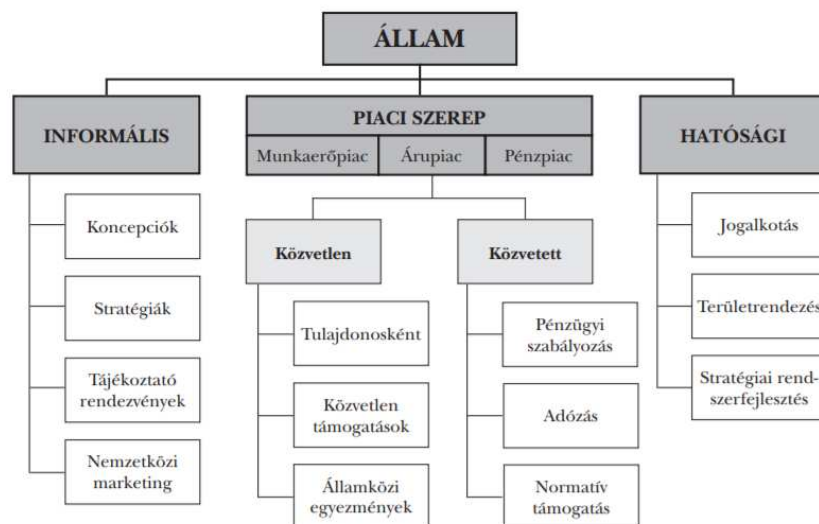
3.3. A 2008-as pénzügyi világválság hatása az állami beavatkozásra

2008-ban a világot megrengető pénzügyi krízis és annak hatására bekövetkező gazdasági válság ismét az állami szerepvállalás és szabályozás kérdését helyezte a középpontba, illetve előtérbe került a gazdaságpolitikai tevékenység fontossága is. Az ezt követő időszakokban felértékelődtek az állami szerepvállalásban korábban kevésbé hangsúlyos intézmények, így

- a piac működését szabályozó intézmények,
- a stabilizációs intézmények, amelyek az ideális környezetet biztosítják a gazdasági tevékenység számára (például makrogazdasági kilengések kezelése és árstabilitás),
- a legitimitást biztosító intézmények a társadalmi stabilizáció érdekében.

A korszerű gazdaságban a pénzpiacok jelentősége számottevő mértékben megemelkedett. A globális probléma egyik oka a neoliberális piacgazdasági modell lényegéből fakadt, miszerint a szabályozási és felügyeleti rendszer innovációja nem volt képes lekövetni a banki termékek fejlődését. Ezért az új, átalakuló gazdaságpolitikában létfontosságúvá vált a jegybanki politika modernizálása is.

Figyelembe véve az eddigi gondolatokat Dr. Veres Lajos, főiskolai tanár a gazdaságban az alábbi struktúrát javasolja az állami szerepvállalás célszerű irányait tekintve.

2. kép: A gazdaságban az állami szerepvállalás célszerű irányai⁸

⁸ Hozzáférés (URL): http://real.mtak.hu/80168/1/PSZ%202017.%201-3.szam_v12_beliv_11.pdf
(Letöltési idő: 2021.09.18)

A fenti szerkezet az állam célszerű szerepvállalásának rendszerezése mellett felhívja a figyelmet az információs és rendszerfejlesztő funkciók jelentőségére, valamint a piacok komplexitására. Egyre több helyen megtörténik a stratégiai rendszerfejlesztés keretein belül a védelmi, ellátási és biztonsági feladatok vállalása, mindemellett a „gazdaságkutatás” modern megoldásai is megkezdtek térhódításukat.

4. TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGPOLITIKAI CÉLOK ÉRVÉNYESÜLÉSE A MAGYAR ADÓRENDSZERBEN

A 2010-es évek világgazdaságának egyik jelentősen befolyásoló tényezője a gazdasági világválság volt, amely 2008-ban robbant ki. Ez a válságfolyamat több éven át elhúzódott és az Európai Unióra - mint Magyarország tágabb környezetére tekintve - meghatározó volt, egyrészt egy nagyon kedvező növekedési konjunktúrát tört meg, valamint a talpra állást megelőző 4-6 évben stagnálást indukált. Sajnálatos módon a válság kezeléséhez és a stabilnak tűnő intézményrendszeri működés megőrzéséhez nem bizonyultak megfelelőnek a korábban bevált gazdaságpolitikai koordinációs mechanizmusok. Egyértelművé vált a krízis bekövetkeztével, hogy az azt megelőző gazdaságpolitikai keretrendszer optimálisan csak a fejlődő, növekedő gazdasági környezetben volt képes működni. Ezt be- és felismerve a legtöbb államban, így Magyarországon is a következő időszakban reformok segítségével igyekeztek visszaállítani a gazdasági fejlődést a korábbi pályájára.

A 2008-as világválságot követő évtizedről elmondható, hogy annak folyamán fokozatosan megszilárdult a gazdasági fellendülés, a GDP és a foglalkoztatottság is csúcspontot ért el az Európai Unión belül, illetve csökkentek a regionális egyenlőtlenségek is. Mindezek mellett a körülmények alapos elemzéséből kiolvasható, hogy a régió számos szektorában a munkanélküliségi ráták kedvezőtlenebbül alakultak a válság előtti szinthez képest is, valamint számtalan KKV küzdött a globalizációhoz, öko növekedéshez, digitalizációhoz és a technológiai változásokhoz történő alkalmazkodással. A társadalmi különbségek és- kirekesztés terén sem volt pozitív irányú változás és az állami beruházások is alacsony szinten maradtak.

Magyarországon is előtérbe kerültek a gazdasági reformok, így a kormány gazdaságpolitikai célkitűzése a 2010-es évek első felében a kedvezőtlen munkaerőpiaci- és adósság helyzet

orvoslása volt, míg a további időszakban a figyelem a termelékenység növelésére, illetve a beruházás ösztönzésére irányult. Az alábbi 5 sarkalatos területre koncentráltak az adórendszer változásai:

Adócsökkentés: Ebben a kérdéskörben a legfőbb cél a régió többi országához képest viszonylag magas adóelvonás redukálása volt. A költségvetési hiánycsökkentés miatt ez kezdetben csak GDP-arányos csökkenést jelentett, valódi leszorítása csak később valósult meg.

Adóbevételek súlypontjának eltolása: A fokozatos súlypontát helyezés a növekedésre kisebb mértékben negatívan reagáló fogyasztási és a káros tevékenységet terhelő adók irányába történt. Kezdetben az adócsökkentésnél ismertetett okok miatt még emelkedés volt tapasztalható a fogyasztás jellegű adóknál, azonban később az eltolódás majdnem teljesen a munka- és tőkejövedelmeket terhelő adók redukálásával következett be.

A munkát terhelő adók egyszerűsítése és redukálása: A 2010-es években az adóterhek nagyobb mértékben csökkentek a munkajövedelmeket terhelő adók esetében. Formálódott a struktúrája is: egykulcsos adó került bevezetésre, illetve elkezdődött egy a családokat koncentráltabban támogató adórendszer kiépítése. Egyértelmű célkitűzésként jelent meg, hogy megszüntessenek minden olyan elemet az adórendszerben, amely serkenti a jövedelem eltitkolását vagy az inaktivitást és ezzel együtt ösztönözzék a foglalkoztatást.

A vállalkozások versenyképességének növelése és az őket terhelő adók csökkentése: A társaságok esetében a beruházások segítése és az adóterhek csökkentése mellett nagyobb figyelmet kaptak a KKV-k és az exportáló szekció. A TAO esetében az adókulcs 9%-ra redukálódott, továbbá bevezetésre került a KATA és KIVA, mint választható adózási forma.

A fekete- és szürkegazdaság, illetve az adminisztrációs teher folyamatos leépítése: A digitalizáció folyamatos fejlődésével az adminisztráció területén egyértelmű pozitív változások következtek be. Megkezdődhetett az eredményesebb gazdaságfehérítés, a fejlesztések hatására a kockázatos adózók kiszűrése hatékonyabbá vált. Az adóhivatal szolgáltató jellege a korszerűsítés révén erősödött, ezzel javítva az adminisztráció minőségét és csökkenését.

A szakdolgozatom korábbi fejezeteiben leírt fogalmak, megállapítások, előzmények és az aktuális helyzet ismeretében kutatásom során az alábbi társadalom- és gazdaságpolitikai célok esetében vizsgáltam 2010-től kezdődően a Covid-19 koronavírus járvány megjelenéséig, hogy

azok Magyarország adórendszerében miként kerültek érvényesítésre. A kutatásomhoz kijelölt célokat külön fejezetekben elemzem, a következő sorrendben: család- és otthonteremtés támogatása, foglalkoztatás növelése, egészségmegőrzés támogatása, környezetvédelem. Az alfejezetek felépítése hasonlóképpen történik. Kezdetben bemutatom az egyes társadalompolitikai vagy gazdaságpolitikai probléma/cél felmerülésének előzményeit, aktuális állapotát. Ezután áttekintem az állam által végrehajtott intézkedéseket, valamint azok beépülését a magyar adórendszerbe az adónemek jogszabályi változásain keresztül. Végül analizálom mindezek hatását és összegzem a megállapításaimat.

4.1. Család- és otthonteremtés támogatása

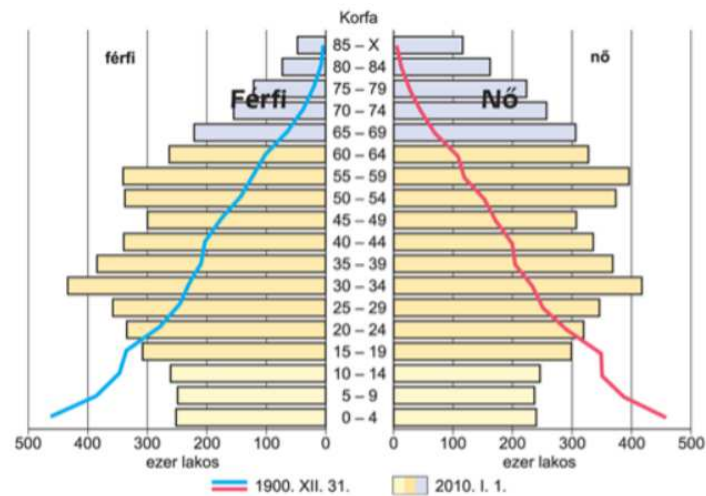
4.1.1. Család- és otthonteremtés támogatás fontosságának okai

A népességfogyás, amely Magyarországon az 1980-as évek kezdetétől fennáll, nem specifikus, hiszen a világ fejlett országaiban évtizedek óta megfigyelhető folyamat. Az okok tanulmányozása során olyan tényezőket azonosítottak, mint a családmodellek, életfilozófiák átalakulása, a családalapítási tradíciók változása vagy éppen az oktatásban eltöltött évek számának emelkedése. Gazdasági szempontok is közrejátszanak a gyermekvállalási kedv csökkenésében, ide sorolhatjuk a nehézkes otthonszerzést, valamint a fiatalok munkavállalásának bizonytalanságát. Egy ország népességének változása függ a születések és halálozások számától, illetve a be- és kivándorlók számától. Az adott téma miatt szakdolgozatomban a népességmozgással bővebben nem foglalkozom.

A gazdasági fejlődés egyik alapvető komponense az egészséges demográfiai szerkezetű társadalom. Vizsgálva a népesség nagyságát és összetételét elmondhatjuk, hogy meghatározza a fogyasztás volumenét, a munkaerő kínálatát, valamint hatással van a különböző szociális rendszerekre (nyugdíjrendszer, egészségbiztosítási rendszer) és mindezek együttesen befolyásolják a gazdaság jövőbeli kilátásait.

Konkrét számokat elemezve a következőket láthatjuk Magyarország népességének alakulását tekintve: 1980-ban 10.709.463 fő, 2009-ben 10.031.000 fő volt Magyarország népessége, ez 678.463 fő csökkenést jelent. Ez a fogyatkozás a születések/halálozások negatív eredményéből (-835.000 fő), illetve a be- és kivándorlás pozitív eredményéből (+156.537 fő) adódik.

Magyarország 2010-es korfáján megfigyelhetők az öregedő társadalom jelei és kontrasztja az 1900-as adatokhoz képest, amely XX. századi korfa példaként szolgálhat egy általános növekedési pályán lévő népességre.

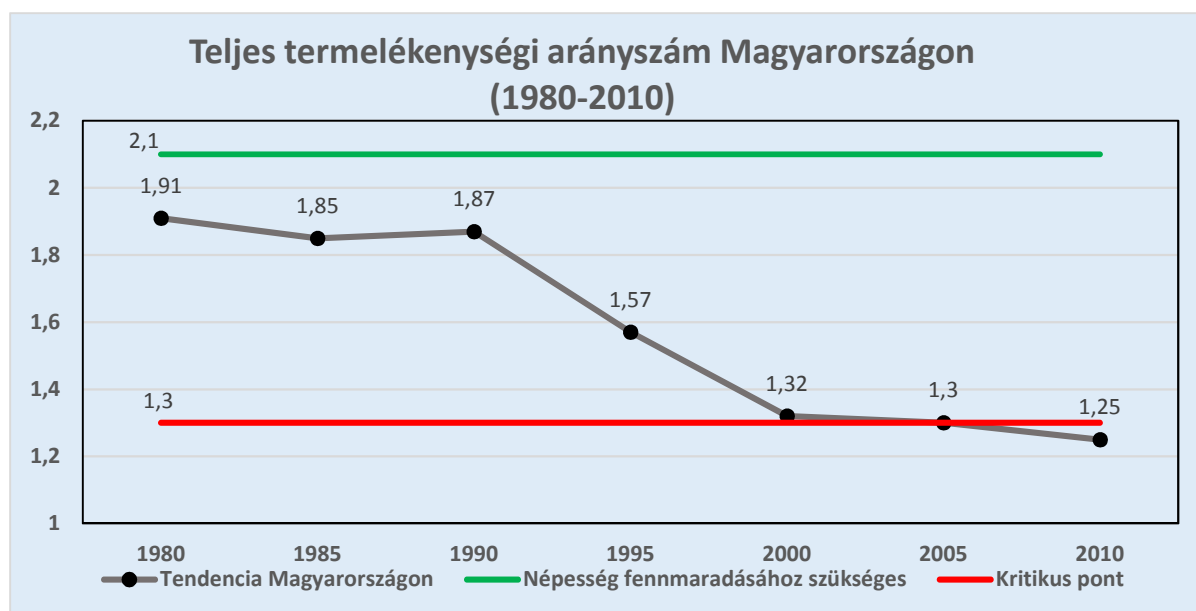
3. kép: Korfa, Magyarország népességének kor és nem szerinti megoszlása (1900, 2010)⁹

Ugyan a fenti adatokból is látható az egyértelmű negatív tendencia, viszont a teljes termelékenységi arányszámok ennél is borúlátóbbak voltak.

„A **teljes termelékenységi arányszám** azt fejezi ki, hogy egy nő élete folyamán hány gyermeknek adna életet, ha az adott év kor-szerinti termelékenységi viszonyai tartósan (a reprodukciós időszak teljes terjedelmére) megmaradnának.”¹⁰ (KSH) Ahhoz, hogy a népesség középtávon képes legyen fennmaradni, ennek az értéknek el kell érni vagy meg kell közelítenie a 2,1-es szintet. Amennyiben ez a ráta 1,3 alá süllyed, akkor fel kell készülni a népesség gyors ütemű fogyására, illetve hosszú távon bekövetkezhet a teljes eltűnése is. Magyarországon a teljes termelékenységi arányszám az alábbi diagram szerint alakult 1980 és 2010 között.

⁹ Hozzáférés (URL): <https://lifestylemedicine.hu/oktatas/korfa/?print=print> (Letöltési idő: 2021.10.02)

¹⁰ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_1_3.html (Letöltési idő: 2021.10.02)

3. ábra: Teljes termelékenységi arányszám Magyarországon (1980-2010) (saját szerkesztés)¹¹

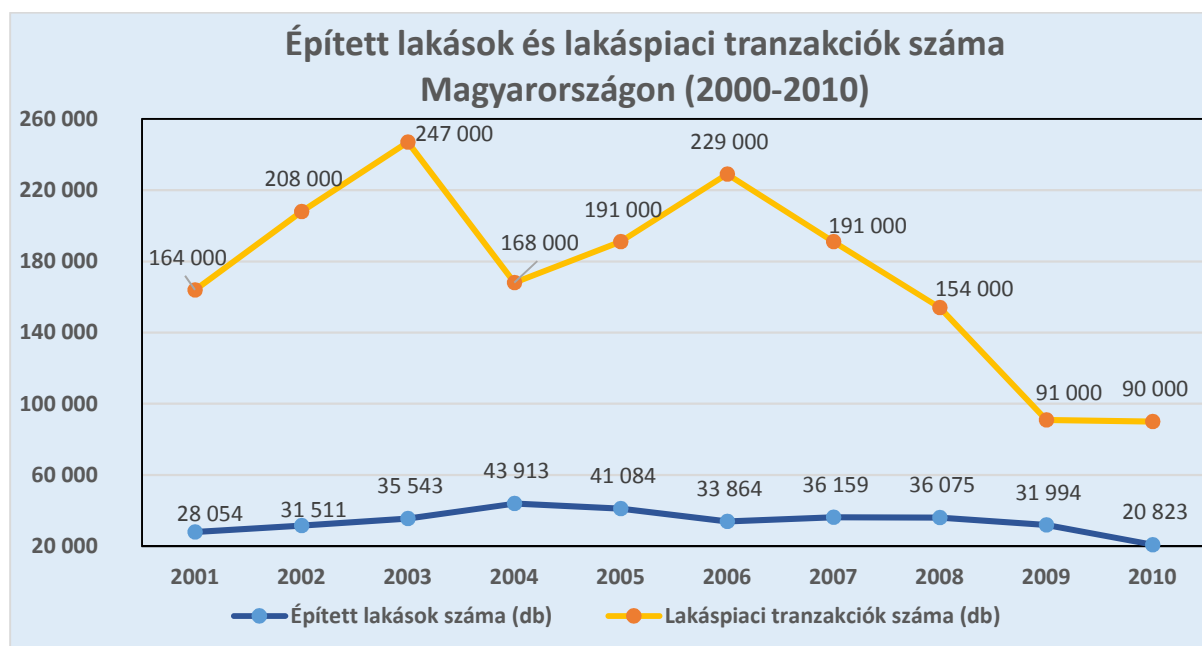
Az ábrából kiolvasható, hogy 2010-re értéke a kritikus 1,3-as szint alá csökkent, folyamatosan romló tendenciát követve. Kétséget kizáróan kijelenthető, hogy ezt a trendet meg kell fordítani és ehhez állami beavatkozásra van szükség. Azonban még mielőtt rátérnék arra, hogy a kormány milyen eszközökkel próbálja meg ösztönözni a gyerekvállalást a 2010-et követő időszakban, meg szeretném vizsgálni a lakáspiac helyzetét a családalapítás vonatkozásában.

A gyerekvállalási hajlandóság mögött meghúzódó egyik legerősebb gazdasági tényező a lakáshoz jutás kérdése. Az, hogy egy pár mikor jut saját tulajdonú lakáshoz, nagymértékben befolyásolja a gyerekvállalás időpontját. Tehát minél hamarabb tud megvásárolni egyet, annál hamarabb vállalják első gyermeküket, ha pedig lehetőségük nyílik nagyobb otthonra, úgy további gyermekek vállalása valósulhat meg. A XXI. század első éveiben a Széchenyi terv fontos részét képezte az új lakások építése, ugyanakkor segítette a használt lakások forgalmának felfutását is. A program kezdeti sikereit követően szigorodtak a hitelfelvétel jogosultsági feltételei, illetve az igénybe vehető SZJA kedvezmények is csökkentek, így a támogatások visszaesésével a deviza lakáshitelek kerültek előtérbe. A 2008-as pénzügyi összeomlás bekövetkezéséig még működött ez a konstrukció, azonban ezt követően a devizahitelek - árfolyam miatti - nagymértékű megnövekedése tragikus társadalmi és pénzügyi következményhez vezetett. Ahogy az várható volt ez erőteljesen visszafogta az új lakások

¹¹ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001b.html
(Letöltési idő: 2021.10.07)

építését, a 2004-es csúcshoz képest 2010-re a felére csökkent, illetve a lakáspiaci tranzakciók száma is drasztikusan visszaesett. Az alábbi ábrán látható ezek alakulása.

4. ábra: Épített lakások és lakáspiaci tranzakciók száma Magyarországon (saját szerkesztés)¹²

A pénzügyi válság, a támogatások apadása és a hitelezés összeomlása együttes következményeként esett vissza az épített lakások és lakáspiaci tranzakciók száma Magyarországon, ami viszont tovább rontott a gyerekvállalási hajlandóság helyzetén a 2010-et megelőző években.

4.1.2. Család- és otthonteremtés politikája 2010-et követően

Azt már korábban ismertettem, hogy 2010-ben milyen állapot jellemezi a népesedést és a lakáspiaci helyzetet hazánkban, továbbá, hogy mik azok a fő okok, amik ezt előidézték. Ebben az alfejezetben azt vizsgálom, hogy az ezt követő időszakban a kormány milyen adópolitikai eszközök segítségével próbálja meg növelni a gyerekvállalási hajlandóságot, illetve az ehhez szorosan kapcsolódó saját lakáshoz jutás lehetőségét.

¹² Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_7_3.html (Letöltési idő: 2021.10.07)
Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_zrs001.html (Letöltési idő: 2021.10.07)

A felmérések szerint a fiatal párok valójában több gyermeket szeretnének vállalni, mint amennyi legvégül világra jön, így a kormány arra törekszik, hogy a családpolitika segítségével ezek a kívánt gyerekek megszülessenek. A nem megfelelő irányba tartó demográfiai folyamatok visszafordítása érdekében nyújtott, családokat célzó támogatások célja elsősorban, hogy megkönnyítse a gyermekvállalást, tehát

- ✓ stabil alapot biztosítson a felnövő gyermekek számára, hogy értékes tagjai lehessenek a társadalomnak.
- ✓ csökkentse a szegénységi kockázatot a kapitalizmus által növekvő jövedelmi egyenlőtlenségek visszaszorításával.
- ✓ növelje a családok szociális erőforrásait, arra az esetre, ha gondoskodniuk kell olyan hozzátartozójukról, aki életkora, egészsége vagy mentális állapota miatt erre rászorul.
- ✓ támogatja a saját lakás vásárlását, otthonteremtést.

2010-et követően a családokat támogató adópolitika egyik alapvető pillére az adóalap-csökkentés érvényesítésének lehetősége, amely 2011. január 1-én lépett hatályba. Ez a modell újításnak számít a magyar adórendszerben, ugyanis itt nem a meghatározott adóból történik a kedvezmény levonása. A következőkben a 2010. évi CXXIII. törvény 11. §. által beiktatott családi kedvezményt, illetve az évtized során megjelenő módosításait ismertetem, vizsgálom.

Ahogy fent említettem a magánszemély, aki a családi kedvezményt érvényesíti, a családi kedvezménnyel csökkentheti az összevont adóalapját. A kedvezmény függ az eltartottak lélekszámától. A törvény hatályba lépésekor a magánszemély az összevont adóalapját jogosultsági és kedvezményezett eltartottanként, egy és két gyermek esetén 62 500 Ft-tal csökkenthette. Ez az összeg három, illetve minden további gyermek esetén 206 250 Ft.

„A családi kedvezmény érvényesítésére jogosult

- az a magánszemély, aki a családok támogatásáról szóló törvény szerint gyermekekre tekintettel családi pótlékra jogosult, kivéve azt a magánszemélyt, aki a családi pótlékot
  - vagyonekezelői joggal felruházott gyámként,
  - vagyonekezelő eseti gondnokként a gyermekotthonban, a javítóintézetben nevelt vagy a büntetés-végrehajtási intézetben lévő, gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermekekre (személyre) tekintettel kapja,
  - szociális intézmény vezetőjeként, az intézményben elhelyezett gyermekekre (személyre) tekintettel kapja;

- a várandós nő és vele közös háztartásban élő házastársa;
- a családi pótlékra saját jogán jogosult gyermek (személy);
- a rokkantsági járadékban részesülő magánszemély
  - az utolsó két pont szerinti esetben azzal, hogy az ott említett jogosult és a vele közös háztartásban élő magánszemélyek közül egy - a döntésük szerinti - minősül jogosultnak.”¹³ (2010. évi CXXIII. törvény módosítása)

A gyermekes családok számára ez az intézkedés nagymértékben redukálta a személyi jövedelemadójuk terhét. Az ezt megelőző időszakhoz viszonyított nettó fizetés egy, gyermeket nevelő, átlagos munkabérrel rendelkező szülő esetében 10-20 %-kal is növekedhetett, valamint az olyan családok többsége, akik több gyermeket is neveltek, teljesen mentesültek az SZJA fizetése alól.

A családi adókedvezmény mértéke nem növekedett 2012-ben, azonban a fizetendő adóban változás történt a szuperbruttósítás tekintetében. A jogalkotó a teljes kivezetés helyett egy olyan megoldás mellett döntött, amellyel az egy- és két gyermekes családoknál, illetve a többgyermekesek esetében a nagyobb jövedelemmel rendelkezőknél jelentkezik adócsökkenés, még átlag keresettel rendelkező, három vagy több gyermeket nevelők esetében nem. A gyakorlatban ez úgy nézett ki, hogy ha a jövedelem havi 202.000 Ft-ot nem haladja meg, akkor azt tekintjük az adóalapnak, amennyiben felette van, úgy továbbra is megmarad a szuperbruttósítás.

A következő évben nem történt változás a családi adókedvezmény terén, azonban a fent említettek miatt szükségessé vált méltányos alapú módosítás, amely a 2014-től hatályos személyi jövedelemadó törvényben meg is valósult. Kiegészült a családi adókedvezmény a járulékkedvezménnyel. A járulékkedvezmény érvényesítése csupán akkor történhetett meg, ha az összevont adóalap csak részben nyújt fedezetet a családi adóalap-kedvezményre. Fontos még kiemelnünk, hogy a családi járulékkedvezménnyel a megállapított fizetendő járulék összegét csökkentik, vagyis levonható sorban a 7 %-os egészségbiztosítási járulékból és a 10%-os nyugdíjjárulékból. A támogatás kibővítésével az egyedülálló szülőként két gyermeket nevelők, illetve a több gyermekes családok jártak jól, ugyanakkor az utóbbiak esetében a családi kedvezmény lehetőségét továbbra sem tudják teljes mértékben kihasználni.

---

¹³ Hozzáférés (URL): <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000123.TV> (Letöltési idő: 2021.10.12)

2015-től kezdődően az első házások adóalap-csökkentő kedvezménye is igénybe vehető lett. Sorrendet tekintve a családi kedvezményt megelőzően érvényesíthető, összege 33 335 Ft jogosultsági hónaponként a házasságkötéstől legfeljebb 24 hónapig. Ennek a kedvezménynek alapvetően nincs kapcsolata a családtámogatáshoz, azonban bevezetésének évében egy gyerekvállaláshoz fűződő korlátozás volt érvényben, és mint tanulság szerettem volna megemlíteni. A korlátozás értelmében, aki családi kedvezményre vált jogosulttá magzatra vagy gyermekre tekintettel, az csak addig a pontig érvényesíthette a kedvezményét a 24 hónapon belül. Tehát mondhatni büntették azt a friss házaspárt, aki 24 hónapon belül vállalt gyermeket, ami a kormány céljával ellentétben korlátozás volt. Észelve az érdeklődést 2016-ban eltörölték ezt a pontot és visszamenőleg is érvényesíteni lehetett a kedvezményt annak, aki az említett okok miatt ettől elesett.

2016. január 1-jétől 16%-ról 15%-ra csökkent a személyi jövedelemadó mértéke, ez egy általános módosítás, tehát nem a családi támogatás program része, viszont közvetett módon érintette őket is. Elsősorban természetesen az adó mértékének redukálása következtében kevesebb adófizetési kötelezettségük lesz, ez alól kivételt jelentenek, akik teljes mértékben kihasználják a családi adóalap-kedvezményt. Továbbá, hogy a családoknál maradó adó a kedvezményezett eltartottak után ne csökkenjen, megemelésre kerültek az adóalap-csökkentő tételek összegei. Így 2016-ban egy eltartott esetén 66 670 Ft-ra, kettő eltartott esetén 83 330 Ft-ra és három vagy annál több eltartott esetén 220 000 Ft-ra változott. 2017 és 2019 között minden évben tovább növekedett két gyermek esetén a családi adóalap-kedvezmény, először 100 000 majd 116 670 és végül 133 330 Ft-ra.

Mint ahogy korábban megemlítettem a családpolitika egyik fontos alkotóeleme az elsősorban fiatalokat segítő otthonteremtési program. A támogatás több különböző formában is megvalósulhat, például az állam, az önkormányzatok vagy a munkahelyek is hozzájárulhatnak pénzbeli támogatással, szolgálati lakással a fiatalok családalapításához. A kormányzati Otthonteremtési program 2012-ben indult el, amelynek az volt a célja, hogy a családokat gyerekvállalásra inspirálja, sőt lehetőleg minél többre. Az azóta eltelt időszakban több módosító intézkedés történt, amelyek többnyire a támogatottak és lehetőségek körének kibővítésére irányultak.

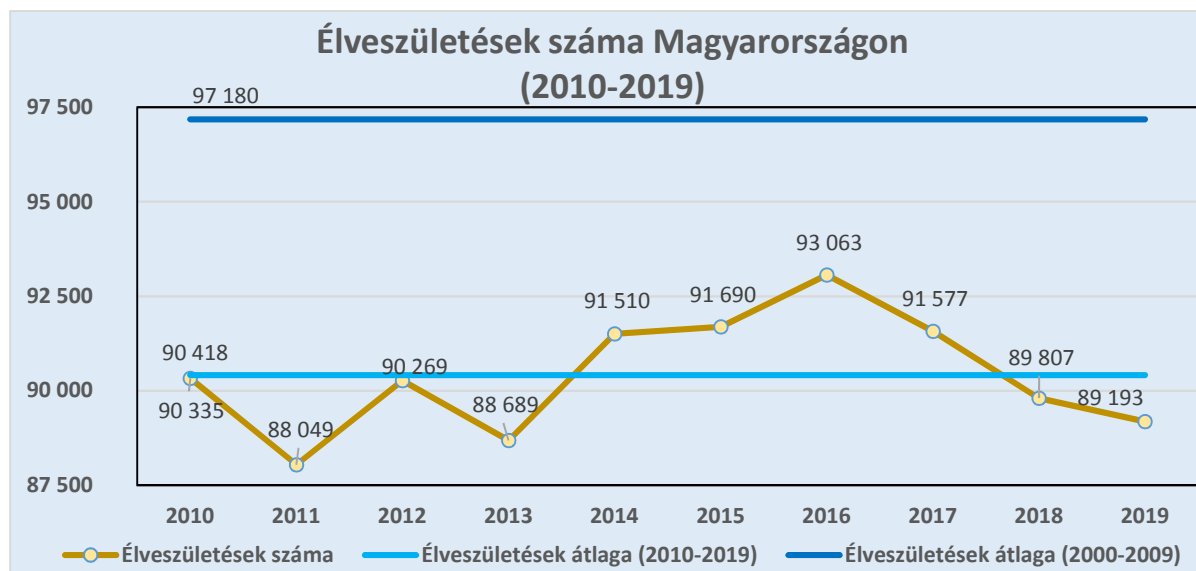
A legfőbb támogatási program a 2015-től hatályos Családi otthonteremtési kedvezmény (CSOK), amely keretében az állam, a (helyenként elég szigorú) feltételek teljesülése esetén kedvezményes kamatozású hitellel és vissza nem térítendő pénzbeli hozzájárulással segíti a családokat. 2019. év második felében elindult a Falusi Családi otthonteremtési kedvezmény (falusi CSOK) is a családvédelmi akcióterv keretében. Még ehhez a támogatási körhöz sorolhatjuk a Babaváró kamatmentes hitel lehetőségét, amelyet 2019. július 1-től olyan házaspárok vehetnek igénybe, ahol a feleség 18 és 40 év között van, illetve maximum 10 millió Ft lehet a felvett összeg. A teljes kép érdekében fontosnak véltem az otthonteremtési program megemléztetését, amely meghatározó volt a családpolitika szempontjából az elmúlt évtized során, azonban mivel nem témája a szakdolgozatomnak a továbbiakban részletes ismertetést és elemzést nem végzek rá vonatkozóan.

Az otthonteremtéssel kapcsolatban fontosnak tartom kiemelni az új építésű lakóingatlanok forgalmi adójának 27%-ról 5%-ra történő csökkentését a 2016-2019 közötti évekre. Azokra a családi házakra vonatkozott a kedvezményes áfa kulcs, amelyek hasznos alapterülete kisebb, mint 300 négyzetméter, illetve lakások esetében ez a korlát 150 négyzetméter. Újnak tekinthető minden olyan ingatlan, amit még nem vettek használatba, vagy nem telt el 2 év a használatbavétel és az értékesítés között. Az intézkedések célja az új lakásépítések számának növelése, továbbá a kormány számításai szerint ez a megoldás adóbevétel kiesést sem okoz. A következő fejezetben még röviden kitérek az otthonteremtési program családpolitikával kapcsolatban megfigyelhető hatásaira.

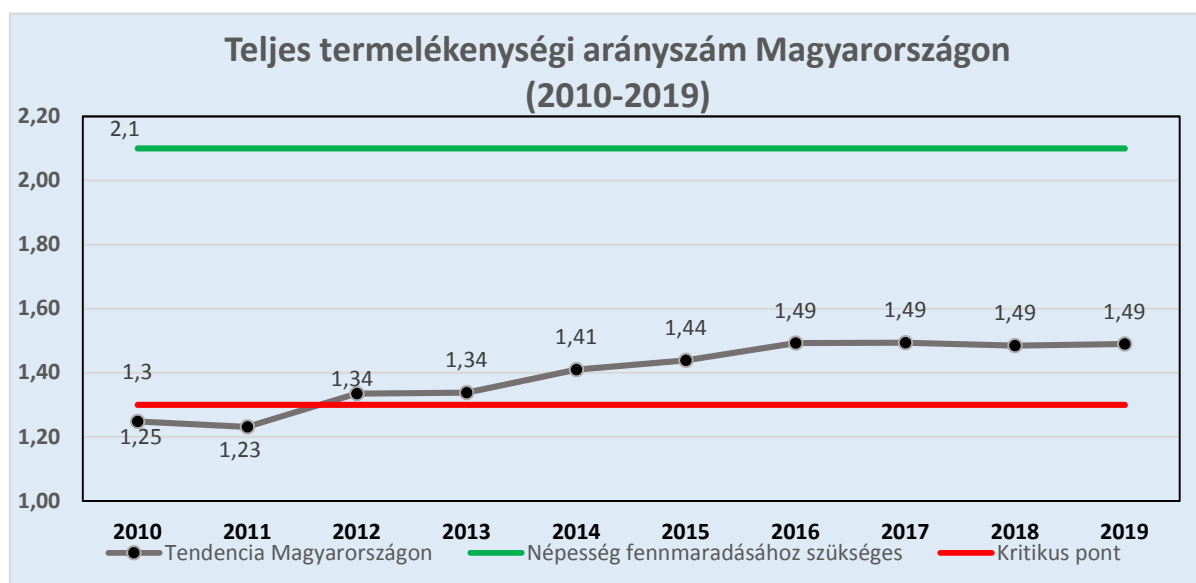
4.1.3. Család- és otthonteremtés támogatás hatásainak elemzése

Ebben a fejezetben azt szeretném vizsgálni, hogy a kormány 2010-től folytatott családpolitikájának és otthonteremtés támogatásának milyen hatásai figyelhetők meg. Szeretném kiemelni, hogy a családpolitika hatékonyságát, eredményességét csak nagyon nehezen lehet meghatározni (különösképpen ilyen rövid idő elteltével), továbbá nemzetközi összevetése is komplex. A demográfiai hatások rendkívül összetettek, szinte csak feltételezni lehet, hogy a meghozott intézkedéseknek pozitív kihatása lett/lesz. Előfordul, hogy a támogatások hatására ténylegesen megemelkedik például a születések száma, azonban sokéves mérésekkel alátámasztva a tapasztalat az, hogy végül belesimulni látszik a korábbi trendbe.

A családpolitika egyértelmű célja a gyermekek születésszámának növelése, ezért elsősorban ezt vizsgálom, illetve a hozzá szorosan kapcsolódó szülőképes korú nők (15-49 évesek) termelékenységét, amelyet a teljes termékenységi arányszám határoz meg.

5. ábra: Élveszületések száma Magyarországon (2010-2019) (saját szerkesztés)¹⁴

6. ábra: Teljes termelékenységi arányszám Magyarországon (2010-2019) (saját szerkesztés)¹⁵

¹⁴ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001b.html (Letöltési idő: 2021.10.07)

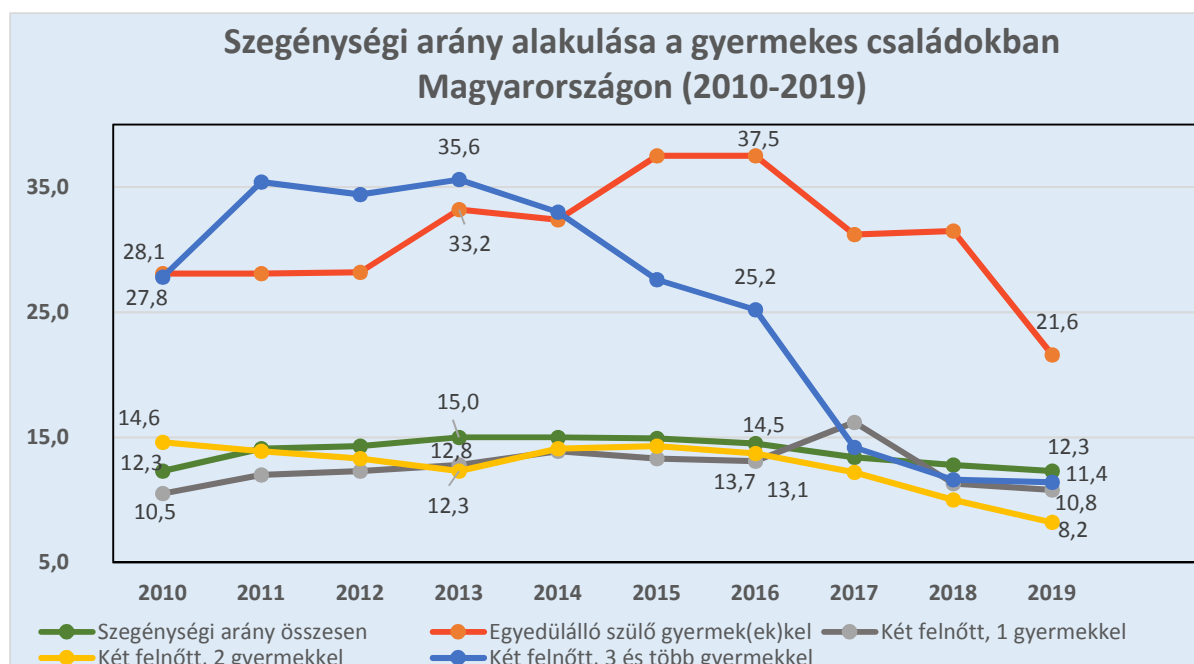
¹⁵ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001b.html (Letöltési idő: 2021.10.07)

Az elemzett időszakban az élveszületések száma Magyarországon ingadozást mutatott. 2013-at követően megfigyelhető volt egy nagyobb arányú emelkedés, azonban 2016-tól kezdődően újra csökkenő tendencia látható az élveszületések számában. A csökkenés magyarázható a teljes termelékenységi arányszám stagnálásával, mivel ezen az alacsony szinten, ha nem emelkedik az arányszám, akkor a születések számának visszaesése fog bekövetkezni. A 2010-et megelőző időszak vizsgálatakor a 3. ábrán megfigyelhető volt, hogy az elmúlt 30 évben a teljes termelékenységi arányszám nagymértékben visszaesett egészen a kritikusnak számító 1,3-as érték alá. Szerencsére 2011-ben ez megfordult és az arányszám elérte az 1,49-es szintet, ami pozitívnak tekinthető a jövőre nézve, ugyanakkor a népességfogyás megállításához további emelkedés szükséges.

A gyermekek születésszámának növelése mellett a családtámogatások célja, hogy csökkenjen a gyermeket nevelő családok szegénységi kockázata. A szegénységben, nyomorban, kirekesztettségben élők számának a csökkentése nem csak Magyarország, hanem az uniós tagállamok számára is stratégiai célkitűzés volt 2020-ra. „Magyarország 2020-ig a szegénységi célokhoz kapcsolódva a gyermekes családok szegénységi rátájának, a súlyos anyagi nélkülözésben élők számának, valamint az alacsony munkaintenzitású háztartásban élők számának 20-20%-os csökkentését vállalta.”¹⁶ (Állami Számvevőszék, 2019, p. 15) Az uniós célkitűzések teljesítése érdekében az említett csoportok jellemzőiről külön statisztikai adatgyűjtés folyik. A következő ábra 2010. és 2019. között a szegénységi arány (az egy fogyasztási egységre jutó (ekvivalens) jövedelem mediánjának 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező személyek aránya az összes személyhez viszonyítva annak feltételezésével, hogy nincsenek szociális juttatások. Azt mutatja, hogy mekkora lenne a szegénységi arány, ha nem lennének szociális juttatások.) alakulását mutatja.

---

¹⁶ Állami Számvevőszék: A családtámogatások rendszere Magyarországon (Elemzés) (Letöltési idő: 2021.10.12)

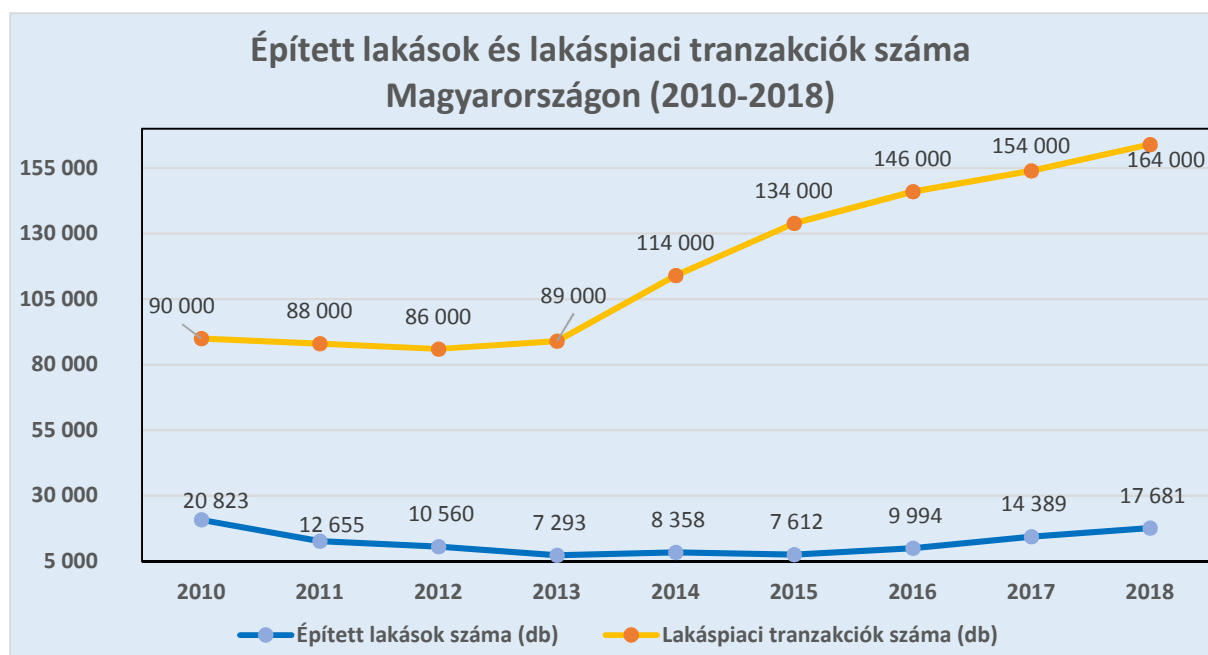
7. ábra: Szegénységi arány alakulása a gyermekes családokban Magyarországon (saját szerkesztés)¹⁷

A diagramból kiolvasható, hogy a vizsgált időszakban az egy- és kétyerekes családok esetében a szegénységi arány nagyságrendileg az országos középértékkel megegyezik, így itt az átlagosnál nem nagyobb a szegénységi kockázat. A nagycsaládosoknál megfigyelhető, hogy egészen 2014-ig a jövedelmi szegénység kockázata rendkívül magas, majd a folyamatosan bővülő családtámogatási rendszer következtében belesimult az országos középértékbe. Az egyszülős családok esetében is hasonló a helyzet, mint a 3 vagy több gyermeket nevelőknél, azonban az előnyös tendencia csak 2018-at követően figyelhető meg és egyelőre nem volt képes 20% alá csökkeni az arányszám. Vizsgálva a gyerekes családok jövedelmi egyenlőtlenségeit, szegénységi kockázatait, elmondhatjuk, hogy a családtámogatások jelentősen hozzájárultak ezek csökkenéséhez. Ennek hatására a gyermekvállalás mellett döntő párok nagyobb anyagi biztonságban érezhetik magukat.

Az alábbi ábrán megfigyelhetők a 2012-ben induló és folyamatosan bővülő otthonteremtési program hatásai az épített lakások és a lakáspiaci tranzakciók számában 2018-ig Magyarországon.

¹⁷ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_6_1.html (Letöltési idő: 2021.10.18)

8. ábra: Épített lakások és lakáspiaci tranzakciók száma Magyarországon (saját szerkesztés)¹⁸

A grafikontól leolvasható, hogy a lakáspiaci tranzakciók, a 2008-as pénzügyi- és az azt követő devizahitel válság következtében létrejövő mélypontról, 2013-ban emelkedésnek indultak az otthonteremtési programnak és a lassan gyorsuló gazdasági növekedésnek köszönhetően. Hasonló a helyzet a lakásépítések esetében is, ugyanis 2015-től növekedés figyelhető meg a számokban. Itt elsősorban a családi otthonteremtési kedvezmény bevezetésének, illetve 2016-tól az általános forgalmi adó 5%-ra történő csökkentésének hatása tapasztalható.

Mindezek alapján úgy tűnhet, hogy a kormány növekedési céljai megvalósulni látszanak, azonban a valós lakáspiaci kép ennél sokkal árnyaltabb, hiszen az intézkedések hatására mind az új, mind a használt lakások árai a 2013-as mélypontot tekintve hamarosan akár már meg is duplázódhatnak. Így a támogatások ellenére sem tudnak a családok sokkal könnyebben lakáshoz jutni, a gyermektelen szülők esélyei pedig nagymértékben romlottak. Saját példámon keresztül én is érzékelem a saját lakáshoz jutás nehézségeit ebben az ingatlanpiaci helyzetben az aktuálisan érvényben lévő támogatási programmal. A lakásvásárláshoz egy fiatal pár számára, átlagos kereset mellett hosszú évek kemény munkája szükséges ahhoz, hogy képes legyen csak a lakáshoz elegendő kezdtőke összegyűjtésére (egyedülállóként az esélyek nagyon lecsökkennek).

¹⁸ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_7_3.html (Letöltési idő: 2021.10.07)
Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_zrs001.html (Letöltési idő: 2021.10.07)

Természetesen az ingatlanárak eltérnek a fővárosban, nagyvárosokban, kisvárosokban, falvakban és régióként is, ugyanakkor a megfelelő munkalehetőséggel rendelkező települések esetében az előző állításom javarészt megállja a helyét. Így azok a fiatalok, akik minél hatékonyabban képesek kihasználni a családtámogatási program adta lehetőségeket, tehát minél több gyermeket vállalnak, sokkal jobb lehetőségekkel indulnak, azoknál, akik ezzel egyáltalán nem tudnak élni. Az ő esélyeiket (szülői segítség nélkül), a belátható időn belüli saját lakás vásárlására, egyes régiókban szinte ellehetetleníti a program hatására elszálló ingatlanárak. Meg kell említeni, hogy nem feltétlenül szeretne mindenki saját lakást, megelégednek a bérleménnyel. Több európai államban is elterjedtebb a lakások bérlete (akár egész életen át), mint a tulajdon megszerzése, erre láthatunk példát Németországban vagy Ausztriában. Azonban pénzügyi szempontból, kedvezőnek tekinthető lakáshitelek esetében, a lakás bérlete nem számít jó befektetésnek. Összességében ez a támogatási program a gyerekvállalás ösztönző célját eléri, ugyanakkor a gazdaságban indukált negatív hatásai miatt jelenleg nem tekinthető sikeresnek. Továbbá ez a politika nem igazságos, így kielezi a társadalmi ellentéteket.

4.1.4. Család- és otthonteremtés politikájának összegzése

Röviden szeretném összegezni a 2010-et követő családtámogatási rendszerrel kapcsolatos megállapításaimat. A kedvezőtlen demográfiai folyamatokat nem egyszerű megfordítani, hiszen a kiváltó okok is rendkívül összetettek. Ez egy globálisan megjelenő probléma, elsődlegesen a fejlődő országokban, ugyanakkor főként lokális szinten szükséges megoldásokat találni rá. Bátran kijelenthető, hogy egy öregedő társadalomban, ahol a gyerekvállalási kedv folyamatosan csökken, a gazdasági növekedés hosszú távon nem lesz fenntartható, ezért az állami beavatkozásra mindenképpen szükség van. A családi adóalap kedvezmények és az otthonteremtési program hatására tapasztalható volt a negatív tendencia megfordítása 2010-et követően és a teljes termelékenységi arányszámban bekövetkezett emelkedés mindenképpen bizakodásra adhat okot. Azonban azt is látnunk kell, hogy az évtized végéhez közeledve a pozitív tendencia lelassult, illetve a születésszámok is visszaestek. Mindezek alapján úgy tűnik, hogy újabb reformokra lesz szükség a népességfogyás megállításához. Szeretném kiemelni, hogy a kormány családpolitikája révén a gyermeket szegénységi kockázatát eredményesen tudta csökkenteni, ami növeli a társadalom életszínvonalát, viszont, ha ennek ellenére nem látható hangsúlyos növekedés a születések számában, úgy az intézkedések hatékonysága megkérdőjelezhető.

4.2. A munkaerőpiac és a foglalkoztatás növeléséhez kapcsolódó intézkedések vizsgálata

4.2.1. A foglalkoztatás növelésének szükségessége

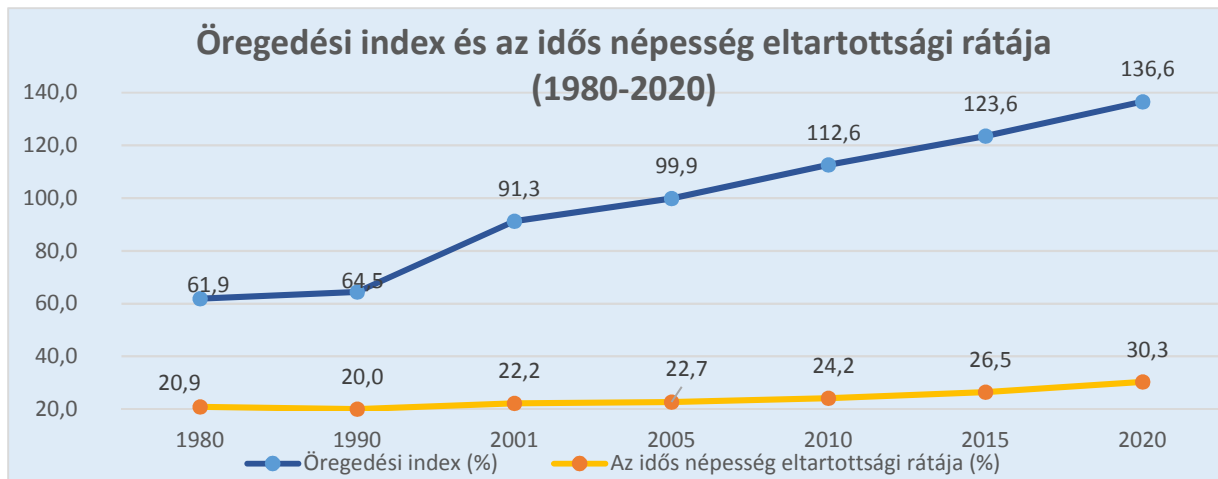
Az egyes társadalmak munkához kötődő kapcsolata alapjaiban meghatározza a benne élő emberek életét. Befolyásolja mentális állapotukat, integritásukat, illetve fejlődőképességüket is. A munka célja - társadalmi szempont tekintetében -, hogy fenntartsa vagy gyarapítsa az emberi közösségek anyagi és szellemi életkörülményeit, javait. Olyan társadalmi katalizátorként működik, ami meghatározza a családok életét, az egyének foglalkozását, a politikai, kulturális és szociális szektort. Egyúttal kijelenthető, hogy megszámlálhatatlan ember munkájának felhalmozott eredménye a civilizáció mai formában történő létezése.

A munka - a társadalom létfenntartás eszközeként tekintve - elengedhetetlen tényező. Magyarország társadalmi szerkezetének elemzése kapcsán az előző fejezetben látható volt egy olyan egyensúlytalansági állapot, amely ezt a létfenntartást hosszú távon veszélyeztetheti. Az előregedő társadalom problémái egyre gyakrabban kerülnek terítékre a gazdaságpolitikában. A kedvezőtlen tendencia (idős emberek arányának emelkedése a társadalomban) elsősorban a korábban vizsgált túlságosan alacsony teljes termelékenység arányszám, illetve a halálózási mutatók javulásának következménye. Amennyiben a nyugdíjkorhatár nem változik (végtelenségig nem kitolható) és az emberek tovább élnek, a nyugdíjrendszeren és az államháztartáson nő a teher, hiszen csökken a befizetők és nő a jogosultak számának aránya. Továbbá figyelembe kell venni az idősödő embereknél megszorodó egészségügyi problémákat, amelyek nagy nyomást helyeznek az egészségügyre.

Az alábbi ábrán megfigyelhetjük, hogy 1980-tól kezdve hogyan alakult Magyarországon az öregedési index és az idős népesség eltartottsági rátája. „Az öregedési index az időskorú népességnek (65– éves) a gyermekkorú népességhez (0–14 éves) viszonyított arányát fejezi ki.” (KSH) „Az idős népesség eltartottsági rátája az időskorú népességnek (65– éves) az aktív korú (15–64 éves) népességhez viszonyított arányát fejezi ki.”¹⁹ (KSH)

---

¹⁹ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_1_2.html (Letöltési idő: 2021.10.20)

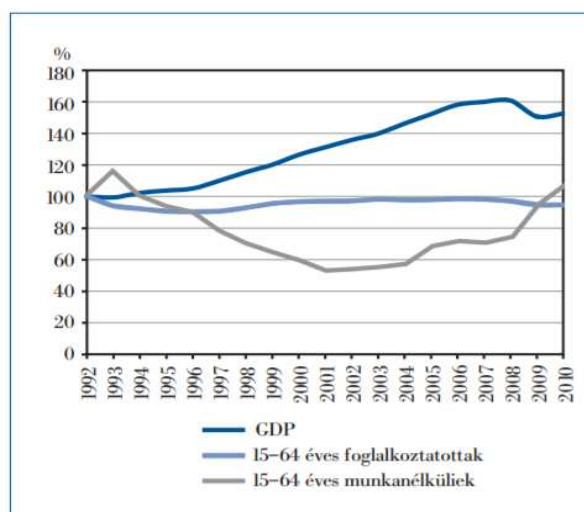

9. ábra: Öregedési index és az idős népesség eltartottsági rátája (1980-2020) (saját szerkesztés)²⁰

A tendenciát vizsgálva látható, hogy a népesség korösszetétele és az elöregedés folyamata kedvezőtlen irányt mutat, továbbá növekedő terhelés tapasztalható a munkavállalási korú népességnek az időskorúak eltartásában. Érzékelhető, hogy a társadalom fejlődése és fenntartása tekintetében a foglalkoztatás mennyire meghatározó tényező, ezért fontos ezeknek az előnytelen folyamatoknak a megállítása és megfordítása.

A következőkben röviden ismertetem a 2010-et megelőző időszak munkaerőpiaci helyzetét Magyarországon a foglalkoztatottak és a munkanélküliek számának alakulásán keresztül.

**A GDP, a foglalkoztatottak és a munkanélküliek számának alakulása
(1992=100)**

²⁰ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/docs/hun/xtabla/nepmozg/tablnep10_05.html
(Letöltési idő: 2021.10.20)

4. kép: A GDP, a foglalkoztatottak és a munkanélküliek számának alakulása²¹

Az ábrán 1992-öt bázisévnek tekintve figyelhetjük meg az arányok alakulását. A foglalkoztatottak számában a rendszerváltás, illetve a 2008-as pénzügyi válság követően történt visszaesés (2010-ben a foglalkoztatási ráta 55,4 %), még a munkanélküliek számában ezzel párhuzamos, ellentétes változás volt tapasztalható (2010-ben a munkanélküliségi ráta 11,2 %).

4.2.2. Munkajövedelmek árrugalmassága és az SZJA kulcsok elméleti áttekintése

Kezdetben a munkajövedelmek árrugalmasságát tanulmányozom át, majd a személyi jövedelemadó kulcsok esetében végzek elméleti áttekintést. A munkajövedelmek adózásrendszerének kialakítása nem egyszerű feladat, sok tényező befolyásolja a megfelelő megoldás megszületését, ezért a döntéshozóknak érdemes az adókulcsok kialakítása során megvizsgálni, hogy egyes munkavállalói csoportok miként reagálnak bizonyos adóösszöntözökre. Számítások szerint főként a munkaerő-piaci belépést érintő döntéseket befolyásolják a jövedelmet terhelő átlagos adókulcsok. Ehhez kapcsolódóan nagyobb mértékű foglalkoztatási hatás a munkaerőpiachoz lazábban kötődő egyéneknél tapasztalható.

Érdemes figyelembe venni, hogy az adókulcsok magas tartása ösztönözhet adóelkerülést is, így emelkedhet a foglalkoztatottak bújtatott munkavállalása vagy a jövedelem tőkejövedelemként történő realizálása, amelyek mind hozzájárulnak a költségvetés bevételeinek redukálásához. Az adókulcsok alacsony szinten tartása a jól kereső, nemzetközileg mobilis munkavállalók esetében is pozitív hatással bír. Ide sorolhatjuk például a filmes szakma képviselőit, sportolókat és a magas képzettségű kutatókat is. Az egységnyi tőbbletjövedelmet terhelő határadókulcs befolyása főként a bérek eltitkolásánál, továbbá a munkaintenzitásnál figyelhető meg. A bevallott adóalap rugalmassága elsősorban a jövedelmi skála két végén elhelyezkedők esetében meghatározó.

A többkulcsos (progresszív) és az egykulcsos (proporcionális) személyi jövedelemadó alkalmazása mellett is számos érv, illetve ellenérv található, ezért ez a téma rendkívül megosztó a közgazdászok és úgy általában az emberek között, a helyzetet tovább rontja, hogy az egyes kulcsok által kiváltott hatások nem minden esetben mérhetők egzakt módon. Progresszív az

---

²¹ Hozzáférés (URL): <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2010.pdf> (Letöltési idő: 2021.10.22)

adó, ha az átlagadókulcs nő az adóalap emelkedésével és proporcionális, ha az átlagadókulcs konstans.

Elsőként vizsgáljuk meg a többkulcsos adó alkalmazása mellett szóló érveket, előnyöket:

- Igazságosabb újraelosztás valósulhat meg, mivel a magasabb jövedelemmel rendelkezők nagyobb arányban járulnak hozzá a költségvetéshez, amiből mindenki egyenlően részesül.
- Recesszió idején automatikus stabilizátorként működhet, ugyanis a jövedelmek mérséklődése esetén kisebb lesz az adókulcs, így a nettó jövedelmek is kisebb mértékben csökkennek.

Egykulcsos adórendszer alkalmazása mellett szóló érvek, előnyök:

- Az egykulcsos adórendszer a többkulcsossal szemben egyszerűbb és átláthatóbb.
- Növelheti a munkavállalók adófizetési hajlandóságát, ezáltal hozzájárul a gazdaság fehéritéséhez és segít a kieső adóbevételek ellensúlyozásában.
- Ösztönzőleg hathat a dolgozók hatékonyságára és jövedelmeik maximalizálására.
- A magasabb jövedelműek számára igazságosabbnak tűnik az egykulcsos rendszer, hiszen azonos munkával szerzik meg jövedelmeiket, mégis az állami bevételek jelentős részét ők biztosítják, illetve ezeknek ellentételezése sincs.

Arra a kérdésre, hogy melyik adórendszer tűnik megfelelőbbnek, a válasz minden szempontot figyelembe véve az, hogy *attól függ, honnan nézzük*. A gazdasági érdekek tekintetében az érvek az egykulcsos adórendszer felé hajlanak, azonban, ha az igazságosság oldaláról közelítjük meg a fenti kérdést már inkább a többkulcsos adórendszer tűnik ésszerűnek. Mindenesetre vitathatatlan, hogy a proporcionális jövedelemadó hozzájárul a társadalmi csoportok között kialakuló és folyamatosan táguló jövedelmi egyenlőtlenséghez, amely probléma megoldása már így is egyre sürgetőbb a világ számára.

4.2.3. SZJA kulcsok változása és az élő munka adózásával kapcsolatos intézkedések

2010-ig Magyarországon a személyi jövedelemadó a sávós rendszerű progresszív adók csoportjába tartozott. 2004-ig 18, 26 és 38%-os kulcsokkal háromkulcsos rendszer volt érvényben, majd ezt követően lett kétkulcsos. 2005-ben 18 és 38%, 2006 és 2009 között a felső kulcs 36%-ra csökkent. 2010-ben 17 és 32%-os volt érvényben, továbbá az összevont adóalap a jövedelem adóalap-kiegészítéssel (27 %-kal) megnövelt összegével egyezett meg. 2011-ben

vált egykulcsossá a rendszer 16%-kal és az adóalap-kiegészítés megtartásával. 2012-ben az adóalap-kiegészítést csak az összevont adóalapba tartozó jövedelem 2.424.000 Ft-ot meghaladó része után kellett megállapítani, azonban 2013-ra ez is eltörlésre került.

A fent említett okok következtében természetesen az egykulcsos adórendszer magyarországi bevezetése is megosztotta a közvéleményt, de ez Európa többi országában sem volt másképp. Észtországban és Litvániában már 1994-ben alkalmazásra került a proporcionális rendszer, azonban ennyi idő távlatából sem jelenthető ki egyértelműen, hogy az egyes országokban az egykulcsos adórendszer bevezetése önmagában előmozdította volna a gazdasági növekedést. Az látható, hogy az elmúlt évtizedek adóreformjai hozzájárultak ehhez, viszont nem csak a személyi jövedelemadók struktúrája módosult. A szakdolgozatom családtámogatás részében is megemlített okok miatt több ország is elkezdett alkalmazni, kiterjeszteni különböző családi kedvezményeket, ezért az is kérdésessé vált, hogy mennyiben tekinthetők egykulcsosnak a jelenleg ilyen formában működő adórendszerek.

A teljes kép érdekében a következőkben röviden ismertetem, hogy az adókulcs változása és a korábban bemutatott családi kedvezmények mellett még milyen további főbb intézkedések valósultak meg az élők munkát terhelő adók tekintetében 2010 után. A foglalkoztatás növelésének céljából a kormány 2013-ban a munkahelyvédelmi akció keretében célzott kedvezményeket vezetett be. Ezeket a munkáltatói kedvezményeket olyan csoportok foglalkoztatásának ösztönzése érdekében hozták létre, amelyek lazábban kötődnek a munkaerőpiachoz és magasabb extenzív oldali rugalmassággal rendelkeznek. Ide sorolhatók a 25 év alattiak, az 55 év felettiak, a tartósan munkanélküliek, a szakképzettséget nem igénylő munkakörben dolgozók és a kisgyermekes édesanyjak. Ezekre az egyénekre nagy szükség van bizonyos szektorokban, így a célzott kedvezményekkel megnő a lehetőség arra, hogy belépnek a munkaerőpiacra.

A 2013-ban bevezetésre került kedvezmények bruttó 100.000 Ft-os jövedelemig voltak érvényesíthetők az alábbi csoportok esetében:

- A 25 év alatti és 55 év feletti munkavállalók, illetve a szakképzettséget nem igénylő munkakörben foglalkoztatottak esetében 14,5% érvényesíthető a bér utáni munkáltatói közteherből.

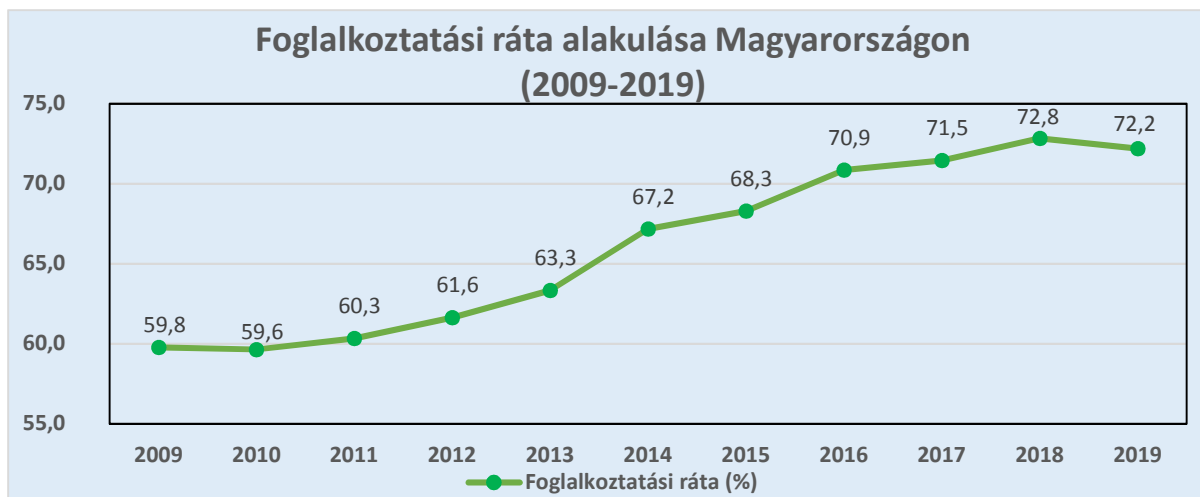
- Tartós munkanélküliek, illetve kisgyermekes édesanyák (GYED-et követően vagy GYES, GYET alatt) esetében az első két évben a teljes közteher érvényesíthető a 3. évben 14,5%.

4.2.4. Az egykulcsos adórendszer és a foglalkozás növelését célzó intézkedések hatása

Szeretném itt is kiemelni, hogy az egyes intézkedések hatásának egzakt elemzése a munkaerőpiac összetettsége miatt rendkívül nehéz, ezért több esetben előfordulhatnak pontatlanságok esetleg spekulációk is. Az egykulcsos adórendszer bevezetésének évében, ahogy arra számítani lehetett az szja-adóbevételek számottevően, 433 milliárd forinttal csökkentek. Az MNB számításai szerint több mint 5 évre volt szükség mire a foglalkoztatás és fogyasztás emelkedése, illetve az adóelkerülés csökkenése révén ez a negatív hatás kiegyenlítődött.

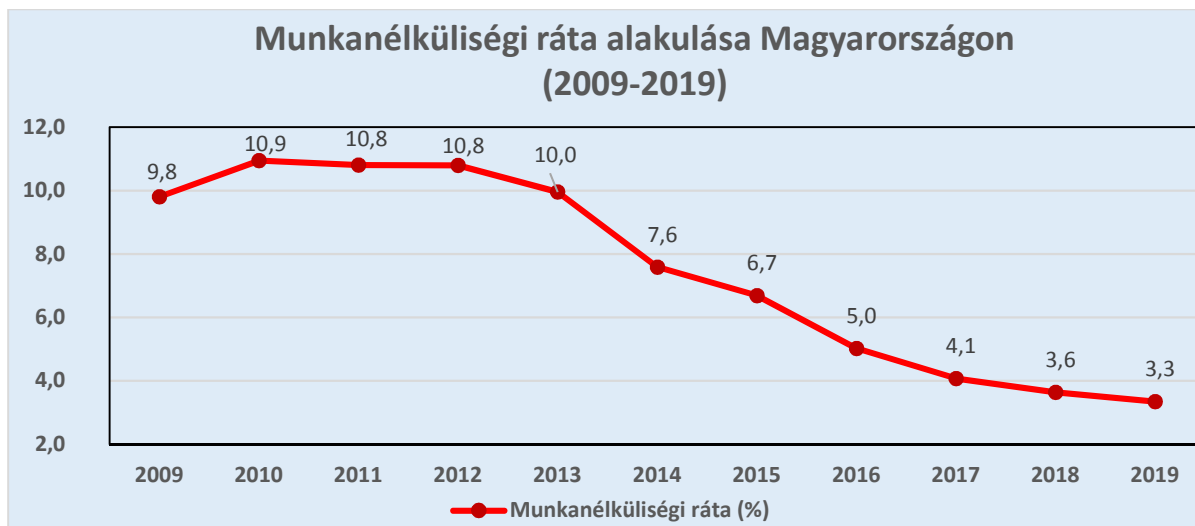
Az alábbi ábrán a foglalkoztatottak arányának változása látható Magyarországon 2009 és 2019 között. Megfigyelhetjük, hogy a 2010-es 59,6%-ról 2019-ben 72% feletti szintet ért el a foglalkoztatási ráta, ami megközelíti az EU-s átlagot (73,2%). A pozitív tendencia alapján úgy tűnik, hogy a foglalkoztatás növelését célzó intézkedések elérték a kívánt hatásukat. Fontos ellenben kiemelni, hogy az emelkedésben a nyugdíjkorhatár folyamatos kitolásának is nagy szerepe volt. 2014-től kezdődően az akkor 62. életévüket betöltött férfiak váltak jogosulttá öregségi nyugdíjra, ez a feltétel 2019-ben már 64 év volt. Ezek az intézkedések sok munkavállalót tartottak még pár évre a munkaerőpiacon, ami nagy jelentőséggel bír a számok és természetesen a gazdasági hatás tekintetében is. A nyugdíjkorhatár a jövőben várhatóan tovább fog emelkedni válaszul az öregedő társadalom negatív következményeire és az ennek eredményeképp fenntarthatatlan állami nyugdíjrendszerre.

10. ábra: Foglalkoztatási ráta alakulása Magyarországon (2009-2019) (saját szerkesztés)²²

A következő diagramm a munkanélküliek arányának változását mutatja Magyarországon 2009 és 2019 között. Hasonlóan a foglalkoztatási rátához itt is pozitív tendencia tapasztalható 2012 óta. A 3,3%-os munkanélküliségi ráta 2019-ben az EU 6,1%-os átlagához képest is kedvezőnek tekinthető. Azonban az elmúlt évtized második felében a foglalkoztatás tekintve sokkal jelentősebb problémát okoz a munkaerőhiány, mint a munkanélküliség.

11. ábra: Munkanélküliségi ráta alakulása Magyarországon (2009-2019) (saját szerkesztés)²³

A munkaerőhiány a gazdasági növekedés egy olyan korlátja, amelynek megoldása egyre sürgetőbb. Nem csak megfelelő mennyiségű, hanem megfelelő minőségű munkavállalóból is

²² Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_mef003.html
(Letöltési idő: 2021.11.05)

²³ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_mef003.html
(Letöltési idő: 2021.11.05)

kevés van a piacon. Itt is az egyik visszatérő gond a demográfiai viszonyok negatív tendenciája, illetve a munkáltatói oldalról érkező igények sok esetben nem egyeznek meg a kínálattal, nincs meg az optimális képzettség vagy éppen a bérek jelentik a szűk keresztmetszetet. Mindezek mellett gátat képezhet a nem megfelelő képzési struktúra és az országon belüli alacsony mobilitási lehetőségek.

A munkaerőhiány elmúlt időszakos változásának irányát és mértékét jól szemlélteti az üres álláshelyek számának alakulása. Még 2010-ben Magyarországon a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál az üres álláshelyek éves átlaga 16.200 volt, addig ez a szám 2018-ra több mint 3,5-szeresére 61.050-re emelkedett. Rövidtávon megoldásként szolgálhatnak a korábban említett foglalkozást ösztönző programok és az esetleges képzések, átképzések felfuttatása, ugyanakkor hosszútávon mindenképpen szükség lesz a népesedési folyamatok pozitív irányú elmozdítására és a kevesebb munkaerőt igénylő technológiák folyamatos fejlesztésére.

4.3. Egészségmegőrzés fontossága és érvényesülése az adórendszerben

Az egészség olyan, mint a levegő, akkor vesszük észre igazán, hogy mekkora érték számunkra, amikor hirtelen eltűnik. Sokszor elfeledkezünk fontosságáról és sok esetben arról is, hogy a fenntartásához cselekvésre van szükség. Szociális életünk egyik meghatározó eleme az egészség (egy szélsőséges, de jelenkori életünket jelentősen befolyásoló példa erre a Covid19 járvány), amely állapot okaiban és következményeiben is nagymértékben fellelhetők gazdasági és társadalmi tényezők. Ebben a fejezetben kezdetben áttanulmányozom a jó egészségi állapot kulcsfontosságát, majd elemzem azt az ország lakosságának tekintetében. A lényegi részben pedig a kormány elmúlt évtizedben egészségmegőrzés céljából hozott intézkedéseit vizsgálom, illetve azok megjelenését az adórendszerben.

4.3.1. Mi befolyásolja az egészségünk?

A lakosság egészségügyi állapotát számos kockázati tényező befolyásolhatja. Azonban még mielőtt ezekre rátérnék, szeretném kiemelni a prevenció jelentőségét. A prevenciónak három különböző szintjét különböztetjük meg: Az elsődleges a megelőzés, amely rendkívül sokat segíthet a betegségek kialakulásának elkerülésében; másodlagos szinten a kezdeti stádiumban lévők megfelelő kezelése kulcsfontosságú a súlyosbodás megakadályozásában; a harmadlagos prevenciónál a szövődmények kialakulásának kell gátat szabni, illetve figyelemmel kell lenni a

rehabilitáció minőségére. Rendkívül hangsúlyos, hogy lehetőség szerint minél alacsonyabb szinten legyünk képesek megállítani a problémát, mert ezzel a társadalom, a gazdaság és legfőképp saját magunk számára biztosítunk jólétet.

Kétféle egészségi állapot létezik, amire lehet hatásunk, és amire nem. Sajnos előfordulnak olyan esetek, hogy valaki veleszületett genetikai vagy élete során szerzett adottságok révén, ezeken nem képes változtatni önhibáján kívül. Az én fókuszom azonban azokon a körülményeken van, amelyeket tudunk formálni, így ezek a kockázati tényezők a következők:

Táplálkozási szokások: Az egészséges táplálkozás egy széleskörben megosztó témának minősül, főként a részletek tekintetében. Azonban a fő irányokban a legtöbb szakember, és aki a témában jártas egyetért. Egészségünk megőrzése szempontjából lényeges, hogy a táplálékbevitel során növeljük a zöldség, gyümölcs, rost tartalmú ételek és teljes kiőrlésű gabonák arányát, ugyanakkor csökkentsük a túlzott energiában, koleszterinben, zsírban, sóban, hozzáadott cukorban gazdag ételekét.

Fizikai aktivitás: A rendszeres testmozgás, testedzés elengedhetetlen feltétele az egészségnek.

Dohányzás: A rendszeres dohányzás jelenti a legnagyobb kockázatot az elkerülhető korai halálozás tekintetében. Nagyon sok országban népbetegségnek számít, így többek között Magyarországon is. Hozzájárulhat szájüregi, tüdő-, gége-, hasnyálmirigy- és egyéb különböző tüdő és más légzőszervi betegségek kialakulásához.

Alkoholfogyasztás: A mértéktelen alkoholfogyasztás az egyik leggyakoribb szenvedélybetegség és nem csak egészségügyi szempontból kockázatos, hanem befolyásolja a szociális kapcsolatokat, a munkaképességet, nagy szerepe van a bűnözésben és a balesetekben is. A májbetegségek kialakulásának egyik vezető oka.

Munkavégzés környezete: Hatással lehet az egészségünkre a munkánk végzése során felmerülő mentális és fizikai megterhelés, továbbá egyéb fizikai, kémiai, biológiai, pszichotikus tényezők.

Ezek mellett befolyással bír tágabb környezetet vizsgálva, az elérhető egészségügyi, szociális ellátó rendszer, valamint az egyéb társadalmi és gazdasági viszonyok, mint például az élelmiszerekhez való hozzáférhetőség, megélhetés, hűtés, fűtés vagy a járványügyi biztonság. Természetesen a környezeti feltételek is hangsúlyosak a kockázatok viszonylatában, azonban ezt részletesebben majd a következő fejezetben fejtem ki.

4.3.2. Mit befolyásol az egészségünk?

Az egyének egészségügyi állapotának hatása a társadalom és gazdaság fejlettségére megkérdőjelezhetetlen, ugyanakkor ennek mérhetősége már nem ennyire egyértelmű. Továbbá érdemes kiemelni azt a megállapítást is, hogy javuló egészségügyi állapot nem feltétlenül alakul át automatikusan gazdasági teljesítménnyé. Vizsgálatuk során a hatásokat mikro és makro szinten értelmezhetjük. Mikro szinten a következőket képes befolyásolni az egészségügyi állapot:

Munkavégzés mennyisége és minősége: A mentálisan és/vagy fizikálisan egészségesebb munkavállalók termelékenysége magasabb, illetve több óraszámot képesek dolgozni egy adott időszakban (ez az oktatásban is meghatározó tényező, az onnan kikerülő humán tőke minősége miatt). Ezek következtében többletjövedelmet realizálhatnak.

Közvetlen egészségügyi kiadások: Az egészségügyben a közvetlen kiadások sem a lakossági, sem az állami költségvetés számára nem tekinthetők elhanyagolható faktornak.

Várható élettartam és aktívan töltött évek száma: Természetesen a jó egészségügyi állapot növeli az esélyét annak, hogy minél hosszabb ideig és minél aktívabban élhessünk, amire a társadalomban élő egyének életcéljukként is tekinthetnek.

Az egészségügyi állapot befolyásolásának makro szintű vizsgálata már egy bonyolultabb kérdéskör. A világgazdaság összetettsége következtében célzott mérések nehezen elvégezhetőek. Ugyanakkor az egyes elméleti modellek és kutatások arra engednek következtetni, hogy határozottan megjelennek valódi hatások. Ide sorolható a magasabb gazdasági aktivitás, a növekvő produktivitás, a csökkenő egészségügyi és táppénzkiadások és a társadalmi tőkére gyakorolt hatás.

Összegezve a fejezetben leírtakat, elmondható, hogy az egészség megőrzése roppant fontos. A romlását kiváltó tényezők megakadályozása érdekében mind egyén szinten mind állami szinten lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy a jólét, a gazdasági fejlődés fenntartható legyen. A továbbiakban megvizsgálom, hogy Magyarországon a magyar állam milyen intézkedéseket hozott az elmúlt évtizedben az emberek egészségének megőrzése érdekében és ez miként jelent meg az adórendszerben.

4.3.3. Egészségi állapot javítását célzó intézkedések az elmúlt évtized folyamán

A magyar kormány az elmúlt évtizedben egyértelmű célt fogalmazott meg arra vonatkozóan, hogy javítsa az ország egészségügyi helyzetét és a lakosság egészségi állapotát. Ezeket a célokat és a kapcsolódó stratégiát az Emberi Erőforrások Minisztériuma publikálta „Egészséges Magyarország 2014-2020” címmel. A 2010 és 2014 közötti időszakban a legfőbb intézkedésnek a népegészségügyi termékadó bevezetését, illetve a dohányzás visszaszorítása érdekében hozott hangsúlyosabb lépéseket tekinthetjük, ezekre a későbbiekben még részletesebben kitérek. Az egészségügyi stratégiában az állam az alábbi egyértelmű célokat határozta meg 2020-ra vonatkozóan:

- „a születéskor várható, egészségben eltöltött életevek növelése 2 évvel 2020-ra
- a születéskor várható élettartamot nők esetében 80 férfiak esetében 72 évre emeljük,
- 10%-al csökkentjük a standardizált halálozási arány (per 100 000 lakos) mértékét,
- a fizikai és mentális egészség egyéni és társadalmi értékét növeljük,
- elősegítjük az egészségtudatos magatartást, ösztönözzük az egyéni felelősségvállalást,
- a területi egészség-egyenlőtlenségeket, illetve a születéskor várható élettartamban mutatkozó különbségeket csökkentjük.”

A fejezet befejező részénél megvizsgálom, hogy az előrelépés milyen mértékben valósult meg az időszak végére, azonban a soron következő szakaszban a stratégia adórendszerben előidézett változásait vizsgálom.

4.3.3.1. Áfakulcsok változása

Az egészséges táplálkozás, illetve az alacsony jövedelműek alapélelmiszerekhez való hozzájutásának elősegítése érdekében a kormány csökkentette néhány alapvetőnek mondható termékcsoporthoz az áfakulcsát. Mindegyik esetében a legmagasabbról a legalacsonyabb kulcsra, tehát 27%-ról 5%-ra. 2016-ban a sertéshús, 2017-ben a baromfi, friss tej és tojás, 2018-ban a halhús ÁFA-ja csökkent. Fontos kiemelni, hogy a célzott intézkedések nem feltétlenül vonnak maguk után egyértelműen ugyanakkora mértékű árcsökkenést. Az áfaváltozást követő 3 hónapon belül a sertéshús ára reagált a legrugalmasabban ott 97%-os csökkenés volt tapasztalható az áfaváltozás arányában, a baromfiénál 86%, a tojás és friss tej esetében pedig 58%. A halhús árában is bekövetkezett csökkenés az első pár hónapban, azonban mint a legtöbb termékénél itt is az volt a tapasztalat, hogy sajnos akár már egy éven belül az árak visszaemelkedtek az áfaváltozást megelőző szintjükre.

A Pénzügyminisztérium adatai alapján az élelmiszerfogyasztás volumene 0,9%-kal bővíthetett az árváltozások hatására, amely főként az alacsonyabb jövedelműeknél jelenhetett meg. Ugyanakkor még így sem nevezhetők sikeresnek a módosítások, ugyanis pozitív hatásukat csak rövidtávon éreztették, jelentős gazdaságfehérítés sem volt tapasztalható, közben viszont az adóbevételekben okozott kiesés arányaiban nagyobb mértékű volt. Az előbbieket alapján az említett termékekre bevezetett kedvezményes áfakulcsok nem bizonyultak hatékonynak az emberek egészségi állapotának javítása szempontjából. A következőkben megvizsgálom, hogy egy másik fogyasztási jellegű adó, a népegészségügyi termékadó esetében milyen eredményt sikerült elérni.

4.3.3.2. Népegészségügyi termékadó és közvetlen hatásai

A fejlett országok kormányai felismerve az étkezési szokások egészségre gyakorolt hatását egyre gyakrabban kísérelték meg azok közvetett módon történő megváltoztatását. Magyarországon a népegészségügyi termékadó 2011.11.30-tól hatályos és célja, hogy visszaszorítsa a népegészségügyileg nem hasznos élelmiszerek fogyasztását, előmozdítsa az egészséges táplálkozást, segítsen a népegészségügyi programok finanszírozásának javításán. Az alábbi táblázat tartalmazza a 2019 óta érvényben lévő adóköteles termékeket és a kapcsolódó adómértékeket, illetve az adómértékekben bekövetkező változásokat.

Termék megnevezése	Adómérték (Ft/l, ill. Ft/kg)	Adómérték változása (2018 → 2019)
Üdítőital szörp formában	240	20%
Más üdítőital	15	114%
Energiaital metil-xantin és taurin tartalommal	300	20%
Energiaital metil-xantin tartalommal	50	25%
Cukrozott kakaópor	85	21%
Előrecsomagolt cukrozott készítmény	160	23%
Sós snack	300	20%
Ételízesítő	300	20%
Ízesített sör	25	25%
Alkoholos frissítő	25	25%
Gyümölcsíz	600	20%
Alkoholos ital		
- 1,2%-45%	25-850	21%
- 45%<	1100	22%

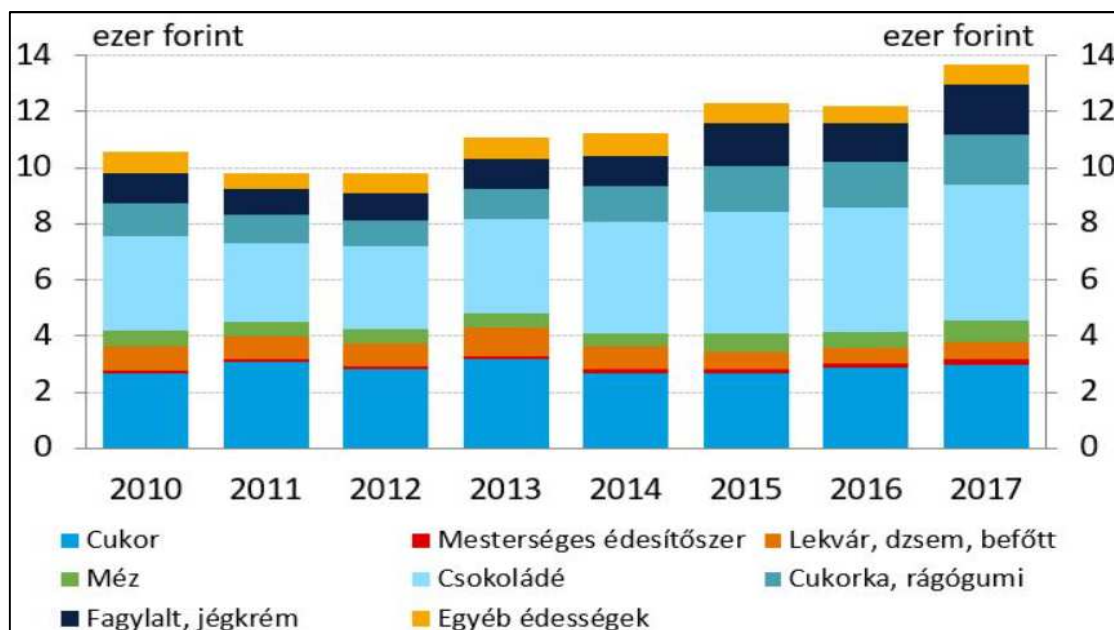
12. ábra: Népegészségügyi termékadó: adóköteles termékek, adómértékek (saját szerkesztés)²⁴

Sok olyan termék látható a felsorolásban, amelyet sokan előszeretettel fogyasztanak akár nagyobb mennyiségben is. Az adó alanya természetesen közvetlenül nem a fogyasztó, azonban az értékesítő ezeket beépíti a termékek árába és így az intézkedések elérik céljukat, tehát nő a termék ára, ezáltal az emberek kevesebbet fogyasztanak belőle. Látva a mértékeket ez nem minden esetben jelentős tétel, mert például, ha veszünk egy nagyobb méretű chipset (140g), akkor ezután az eladónak 42 Ft népegészségügyi termékadó fizetési kötelezettsége keletkezik, ami beépülve az árba, még nem biztos, hogy mindenki esetében visszatartó hatást jelent. Azonban az alkoholos italok esetében, az alkoholtartalom növekedésével már jelentősebb árnövekedés érhető el, ami egyértelműen jelzi a mértéktelen alkoholfogyasztás elleni fellépés drasztikusságát. Még szeretném kiemelni, hogy az adóalanyok felajánlhatják a fizetendő termékadójuk legfeljebb 10%-át az egészségügyi államigazgatási szerv által szervezett programhoz való hozzájárulásként, ezzel is támogatva őket.

A NETA bevezetésének kezdeti hatásai a Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet elemzése alapján kedvezőnek tekinthetők. Az adó bevezetése nem csak a fogyasztói oldalt kívánta befolyásolni, hanem a termékek előállítását, azok összetevőit. A felmérések szerint a receptúrájukon módosító gyártók aránya elérte a 40%-ot, 30%-uk a káros összetevőket teljesen eltávolította, a többiek redukálták annak mennyiségét. Az adóköteles termékek forgalma 27%-kal csökkent és

²⁴ Hozzáférés: Nemzeti Adó és Vámhivatal: Népegészségügyi termékadó (2020) (Letöltési idő: 2021.11.05)

29%-kal növekedett az átlagos árak. Hosszabb távú tendenciát jól reprezentálja a cukros termékekre fordított kiadások változása. Az alábbi ábra ezeket a ráfordításokat tartalmazza évenként, egy főre, reálértéken.

5. kép: 2010-es árakon, édességekre publikált éves fogyasztói árindex-szel számítva²⁵

Megfigyelhető a népegészségügyi termékadó bevezetését követően egy enyhe csökkenés, azonban ezt követően a háztartások reáljövedelme és fogyasztása dinamikus növekedésével emelkedni kezdtek az édességekre fordított kiadások. Ez az irány a többi termék esetében is megfigyelhető, ami bár nagymértékben hozzájárul a költségvetés adóbevételeinek növeléséhez (2012-ben közel 20 mrd Ft-ról → 2018-ra több, mint 40 mrd Ft-ra), azonban nem felel meg a termékadó bevezetés elsődleges céljainak. A 2019-es adóemelés hozhat némi pozitív irányú hatást, viszont szükségessé válhat az adónem finomhangolása, módosítása. Sajnálatos módon, ha a társadalom jóléte bővül úgy adókkal nem egyszerű sikert elérni az egyes termékek fogyasztásának korlátozásában.

4.3.3.3. Jövedéki adó

A jövedéki adó közvetett adófajta, amelyet dohánytermékek, alkoholttermékek és energiatermékek értékesítése, valamint felhasználása után kell megfizetni. Magyarországon jelenleg a 2016. évi LXVIII. törvény szabályozza, azonban elsősorban Uniós törvények

²⁵ Hozzáférés (URL): <https://infostart.hu/gazdasag/2019/05/25/mnb-egeszseges-lenne-a-chipsado-tovabbi-szigoritasa#> (Letöltési idő: 2021.11.11)

határozzák meg a jövedékiadó-köteles termékeket, továbbá az adózás módját is. A jövedéki adó mértékéről az egyes tagállamok döntenek, azonban a termékekre meghatározott adókulcsok nem maradhatnak el az EU által meghatározott határértékektől. A jövedéki szabályozásnak több, különböző célja van:

- elsősorban erősen szabályozza a kötelezettség alá eső termékek gyártását, forgalmazását és adóztatását,
- biztosítja a szükséges bevételeket az állami költségvetés feladatainak ellátásához,
- megteremti a versenysemlegességet az olyan termékek esetében, amelyek a fogyasztók kiadásában magasabb részesedéssel rendelkeznek és az ár rugalmasságuk relatíve alacsony.

Ha végig nézünk a termékek listáján láthatjuk, hogy mind egészségügyi szempontból káros. Bár a jövedéki adó alkalmazása nem elsődlegesen az emberek egészségi állapotának megőrzésére irányul, közvetett módon mégis hatással van rá. Függetlenül attól, hogy az adó szabályozásában az állam nem rendelkezik nagymértékű befolyással és célja nem is feltétlenül az egészségmegőrzés, fontosnak tartom röviden áttekinteni és hatásait vizsgálni.

Ebben a bekezdésben röviden ismertetem egy a cigaretta jövedéki adójának mértéke következtében, Magyarországgal szembeni eljárás részleteit, amely remek példája a gazdasági érdekek, társadalmi érdekeken való felülemelkedésének. Magyarországnak egy átmeneti időszak állt rendelkezésére 2017. december 31-ig, amely idő alatt a cigarettára kivetett jövedéki adó folyamatos emelésével a küszöbértéket köteleles lett volna elérni. Ennek nem tett eleget, amely következtében az Európai Bizottság eljárást kezdeményezett és az Európai Unió Bírósága meg is hozta elmarasztaló ítéletét. Magyarország ezzel a lépésével az Európai Bizottság szerint torzította a versenyt más tagállamokkal szemben, illetve szembe ment az EU-s egészségvédelmi politikával. A magyar kormányt gazdasági érdekek fűzték a cigaretta jövedéki adójának küszöbérték alatt tartásában, ezzel közvetett módon nem járultak hozzá a cigaretta fogyasztás csökkenéséhez elvárható mértékben (feltételezve, hogy magasabb ár mellett az emberek kevesebbet vásárolnak belőle). Ez mind ellentétes azokkal a kormány által megfogalmazott célokkal, miszerint javítani szeretné az ország egészségügyi helyzetét és a lakosság egészségi állapotát.

Az alkoholtermékek adózása a jövedéki adó esetében szintén kiemelt terméknek minősül, amit a népegészségügyi termékadó esetében is megfigyelhettünk. A rendszeres alkoholfogyasztás

veszélyeivel, társadalmi károkozásával a döntéshozók már régóta tisztában vannak, és ennek megfelelően próbálják az árak magas tartásával korlátozni azt az említett büntetőnek is nevezhető adókkal. Így összességében elmondható, hogy az egészségmegőrzés szempontjából ideális irányt képvisel az EU a jövedéki adó szabályozó hatásával. Viszont az is fontos, hogy érdekeit képviselve megfelelő szankciókat szabjon azoknak a tagállamoknak, amelyek a saját gazdasági érdekeiket tartják szem előtt, más ösztársadalmi érdekekkel szemben.

A népegészségügy szempontjából a sport rendkívül fontos tényező. Ezen a téren az állami támogatás rendszere rendkívül bonyolult és mivel közvetlenül nem része a témának, ezért csak a teljesség miatt szerettem volna megemlíteni. A kormány az elmúlt évtized során számottevő jövedelmet csoportosított a sport fellendítésének érdekében Magyarországon. Ennek számos gazdasági és politikai oka van, amely a társadalom számára igen csak megosztó. Azonban, ha pusztán abból a szempontból vizsgáljuk, hogy a lakosság egészségi állapotának javításában milyen szerepet játszik, elmondható, hogy mindenképpen pozitív a hatása a rendszeres testmozgást illetően, még ha a hatékonyságát sokan meg is kérdőjelezzik.

Az egészségmegőrzést célzó kormányzati intézkedések ismertetését és elemzését követően a következő fejezetben megvizsgálom, hogy az elmúlt évtizedben hogyan változott a nemzet egészségi állapota különböző mutatók segítségével.

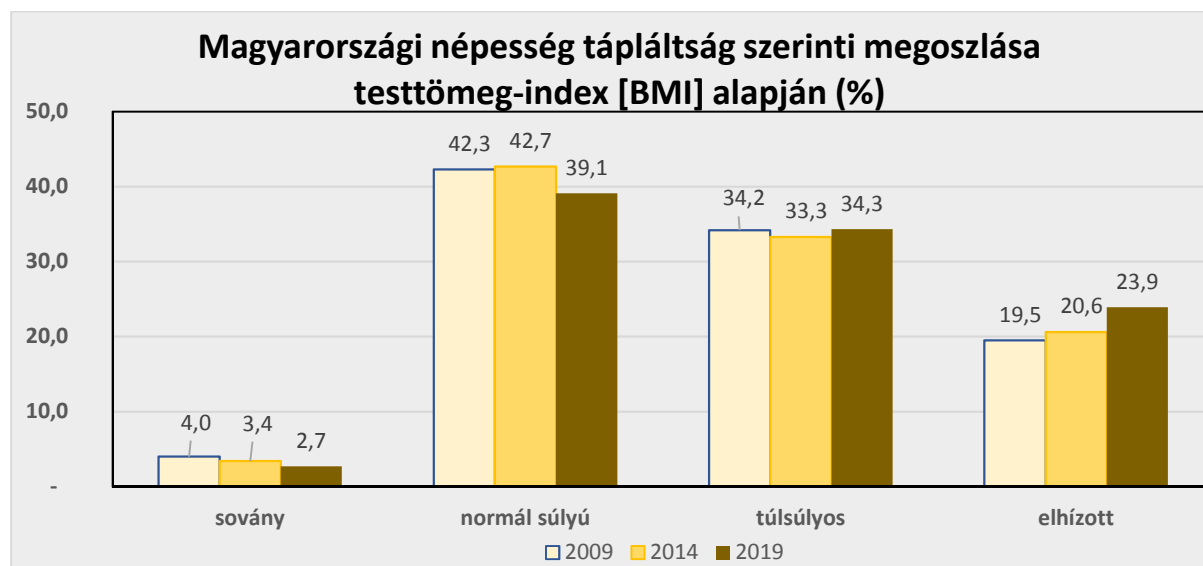
4.3.4. Magyar lakosság egészségi állapotának változása

Az egészségmegőrzést célzó kormányzati intézkedések ismertetését és elemzését követően ebben a fejezetben megvizsgálom, hogy az elmúlt évtizedben hogyan változott a nemzet egészségi állapota különböző mutatók segítségével. Szeretném kiemelni, hogy az emberek egészségi állapotát rengeteg tényező befolyásolja. Mivel ennyire összetett ez a kérdés, nehéz konkrét következtetéseket levonni az okokat illetően, ezért például az sem egyszerű, hogy egyes kormányzati intézkedéseket egyértelműen képesek legyünk megfeleltetni egy azt követő időszak mutatószámában mért változással. Azonban a tendenciából feltételezhető, hogy az irány, amelyet az állam képvisel megfelelő-e vagy sem, a következő elemzésem során én is ennek megállapítására törekszem.

A fizikai aktivitás és a táplálkozási szokások hatása

Elsőként a fizikai aktivitás és táplálkozási szokások hatását vizsgálom, amelyek elsősorban a túlsúly és az elhízás mutatóiban figyelhetők meg. A sport kormányzati támogatása, illetve a

2011-ben bevezetett népegészségügyi termékadó egyértelmű célja volt, hogy elősegítse ezeknek az indexeknek a pozitív irányú változását, illetve hozzájáruljon a gyermekkori elhízás visszaszorításához. A következő diagram a népesség tápláltság szerinti megoszlását mutatja a testtömeg-index (BMI) alapján %-ban. Az adatokat az európai lakossági egészségfelmérés során gyűjtötték.

13. ábra: Magyarországi népesség tápláltság szerinti megoszlása testtömeg-index [BMI] alapján (saját szerkesztés)²⁶

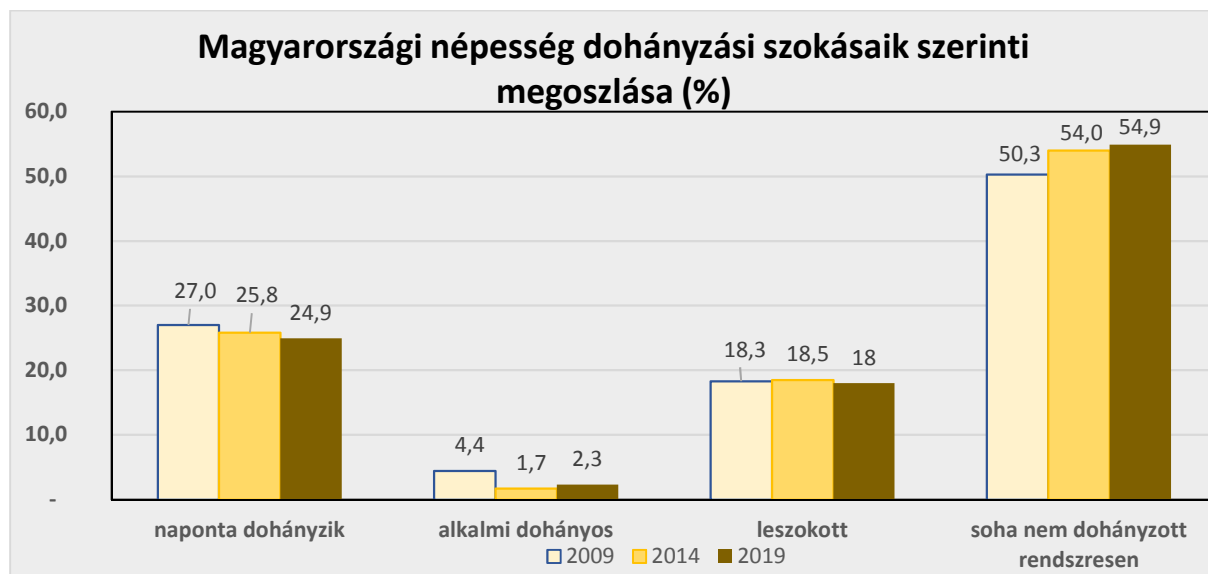
Az ábra szerint az elhízottak arányában folyamatos emelkedés tapasztalható, amely főként a rossz táplálkozási szokásoknak és az elmúlt évtized során tapasztalható gazdasági növekedés közben megemelkedő jólétnek köszönhető. A negatív tendencia nem feltétlenül jelenti azt, hogy a kormány táplálkozási szokásokat célzó intézkedései nem voltak megfelelőek, ugyanakkor további határozott lépésekre van szükség annak érdekében, hogy az elhízottak megoszlása csökkenjen a lakosságon belül. Erre azért van nagy szükség, mivel akinek a testtömeg-indexe a normálistól eltér, annak arányosan megnő az esélye különböző szövődmények kialakulására, úgy, mint például: cukorbetegség, különböző szívbetegségek, magas vérnyomás, ízületi megbetegedések.

Dohányzás

A dohányzás az egész világon elterjedt és hosszútávú élettani hatásai miatt rendkívül káros szenvedélynek tekinthető. Számos betegség kiváltó oka lehet, ezek közül a legáltalánosabb a

²⁶ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0039.html (Letöltési idő: 2021.11.18)

szív-és érrendszeri megbetegedések, illetve a tüdőrák. A dohánytermékekre könnyű rászokni, ezért sokan rendszeresen, napi szinten dohányoznak, aminek az egészségen kívül társadalmi (szegényebb családokban a dohányzás akár veszélyeztetheti a megélhetést) és gazdasági (magas adóbevételeket biztosít az állam számára) hatása is van. A következő diagram a népesség dohányzási szokásaik szerinti megoszlását mutatja %-ban. Az adatokat az európai lakossági egészségfelmérés során gyűjtötték.

14. ábra: Magyarországi népesség dohányzási szokásaik szerinti megoszlása (%) (saját szerkesztés)²⁷

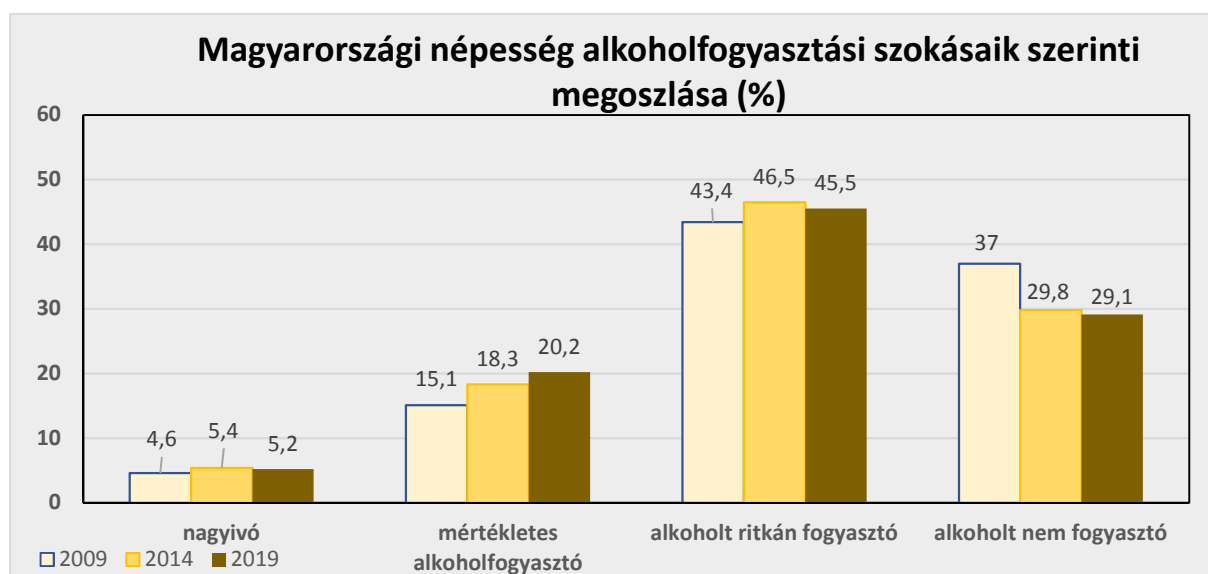
Az ábra szerint a rendszeresen dohányzók arányában folyamatos csökkenés volt tapasztalható, továbbá növekedett azok megoszlása, akik soha nem dohányoztak rendszeresen. A pozitív tendencia több különböző intézkedésre, okra vezethető vissza. Elsődleges befolyásoló tényezőnek a dohánytermékek árában bekövetkezett folyamatos emelkedést tekinthetjük, amelyben a jövedéki adónak és az EU szabályozásának nagy szerepe van. Egyéb befolyásoló tényezők közé sorolható többek között a nemdohányzók védelméről szóló törvények folyamatos szigorítása, a „trafik törvény” hatására csökkenő elérhetősége és a társadalmi megítélése is folyamatosan romlik.

Alkoholfogyasztás

A magyar kultúra szinte minden rétegében évszázadok óta fontos szerepet tölt be az alkohol és sok időszakban a megítélése inkább pozitív volt, mint negatív és ez a mai napig sem sokat változott. A legtöbb magyar népbetegségnek is tekinti a túlzott alkoholfogyasztást. A hosszabb

²⁷ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0040.html (Letöltési idő: 2021.11.18)

ideig fennálló rendszeres alkoholfogyasztásnak számos negatív hatása van. Az ember fizikai és pszichés állapotában, szociális életében, jövedelemtermelő képességében súlyos károsodásokat okozhat. Számos egészségügyi probléma kiváltója: szív- és érrendszeri betegségek, ártalmas az emésztőrendszerre, ahol a legsúlyosabb hatása a májra van, amely az emberi szervezetben rendkívül fontos szerepet tölt be. A következő diagram a népesség alkoholfogyasztási szokásaik szerinti megoszlását mutatja %-ban. Az adatokat az európai lakossági egészségfelmérés során gyűjtötték.

15. ábra: Magyarországi népesség alkoholfogyasztási szokásaik szerinti megoszlása (%) (saját szerkesztés)²⁸

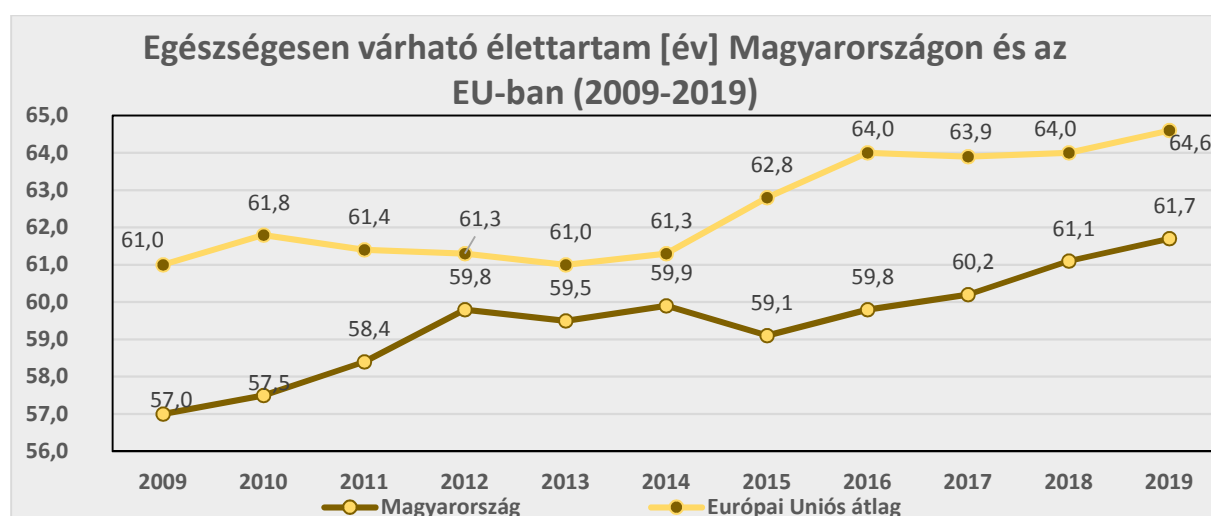
Az elhízást és dohányzást bemutató ábráktól eltérően az alkoholfogyasztás esetében nem egyszerű megítélni a tendenciát. Az látható, hogy az elmúlt évtizedben a nagyivók és alkoholt ritkán fogyasztók megoszlása számottevően nem változott a népességben belül. Azonban a mértékletes alkoholfogyasztók aránya növekedett, még az alkoholt nem fogyasztók aránya csökkent. Mindkét esetben negatívnak tekinthető a tendencia, ennek következtében kijelenthető, hogy az alkoholfogyasztási szokások rossz irányba tolódtak el a vizsgált időszakban. Bár a kormány intézkedései, ideértve a népegészségügyi termékadót és a jövedéki adót nagyban hozzájárult az alkohol tartalmú termékek árainak emelkedéséhez, ugyanakkor az tapasztalható, hogy azok mértéke, minősége vagy száma nem bizonyult elegendőnek. A 2015-ben otthoni szeszfőzésben hozott enyhítő jogszabályok sem támogatják az alkoholfogyasztás elleni küzdelmet. Az államnak egyértelműen stratégiát kell váltania, hogy megelőzhető

²⁸ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0038.html (Letöltési idő: 2021.11.19)

legyenek az alkoholfogyasztás következtében kialakuló negatív társadalmi és gazdasági hatások.

Egészségesen várható élettartam

Végül az egészségesen várható élettartamot vizsgálom a magyar népességén belül, illetve összehasonlítom az Európai Unió átlagával. Az egészségesen várható élettartam mutatószám segít együtt értelmezni az élettartam-növekedést, valamint az egészségi állapotot, így jól tükrözi az emberek kilátásait az életben egészségesen eltöltött évekre vonatkozóan. A következő diagram ezt a megoszlást mutatja évben összehasonlítva az EU-s átlaggal.

16. ábra: Egészségesen várható élettartam [év] Magyarországon és az EU-ban (saját szerkesztés)²⁹

A vizsgált időszakban mind Magyarországon mind pedig az EU-ban megfigyelhető az ábrán némi hullámzás, azonban megállapítható az egészségesen várható élettartam növekedése. Ha össze szeretnénk vetni az egymáshoz képesti változásokat, ott is tapasztolható egyfajta ingadozás, de összességében elmondható, hogy az időszak kezdetén fennálló különbség az EU átlag javára a végén is nagyságrendileg megmaradt.

A differencia okaira nem könnyű egzakt választ adni, viszont ebben a témában korábban vizsgált, egészségi állapotot befolyásoló tényezők mindegyike szerepet játszik. Ezt a kérdést nem lehet leegyszerűsíteni a kormányzati intézkedések szintjére, bár biztosan közrejátszik, de ennél sokkal összetettebb és messze visszamutat a múltba is. Mindezekre befolyással lehetnek kulturális, földrajzi és egyéb szociális különbségek is. A mutató növekedése arra enged

²⁹ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0057.html (Letöltési idő: 2021.11.19)

következtetni bennünket, hogy az emberek egészségi állapota folyamatosan javul, fejlődik az egészségügy, sőt még az iparnak és az új technológiáknak is rengeteg szerepe lehet ebben. A pozitív tendencia fenntartása érdekében bizonyosan további fejlődésre van szükség az említett és vizsgált területeken. A Covid19 koronavírus-betegség várhatóan egy olyan befolyásoló tényező lesz a világ, egészségről való gondolkozása terén, amely drasztikusabb változást eredményezhet a jövőben és a tapasztalatok alapján szükséges is, hogy előrelépéseket indukáljon.

4.4. Környezetvédelem jelentősége és érvényesülése az adórendszerben

Környezetünk pusztulása és védelme a 21. században már szinte mindennapos téma a médiában, de az emberek hétköznapi beszélgetéseiben is. Fel kell tudnunk ismerni, hogy, ha egyén szinten nehezen mérhető módon is, de a társadalom szintjén rendkívül nagy hatással vagyunk környezetünkre, ugyanakkor az interakció révén a környezetünk is ugyanilyen mértékben hat ránk. A folyamatok előidézői mi emberek vagyunk, ezért jelentős felelősségünk van azok irányításában. A fejlődés vagy akárcsak az emberi élet fenntartása a Földön drasztikus intézkedéseket követel, amelyek azonnali megkezdése - a kutatók által festett nem túl fényes jövőkép elkerülése érdekében - erőteljesen indokolt. A környezetvédelem keretében az alábbi tematikusan bontott területeket figyelhetjük meg:

- Körforgásos, erőforrás-hatékony, zöld és versenyképes, alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság kialakítása (hulladékgazdálkodás, éghajlatváltozás).
- Természeti tőke védelme, megőrzése, növelése (biológiai sokféleség, talajvédelem).
- A polgárok egészségének és életminőségének biztosítása

4.4.1. Környezetünket befolyásoló tényezők és megváltozásának következményei

A környezetünk állapotát a társadalom és a gazdaság együttesen befolyásolja annak terhelésével. Egyik véglet az olyan hatalmas világméretű vállalatok, amelyek termékeik előállításánál során jelentős mértékben szennyeznek a környezetet, a másik véglet pedig mi egyszerű emberek vagyunk (függetlenül attól, hogy tisztában vagyunk-e cselekedeteink következményeivel vagy sem), akik a hétköznapi életük során többet vesznek el, mint amennyi nekik járna, ha a fenntarthatóságot vesszük alapul. A terheléseket vizsgálva alapvetően

háromféle tényezőt különböztethetünk meg: természeti erőforrás igénybevétel, környezetbe történő kibocsátás, illetve terület- és térhasználat. Az egyes hajtóerők javarészt egyszerre, komplexen fordulnak elő, nehezen vagy egyáltalán nem választhatók el egymástól a környezeti hatásaik, továbbá a térségek egymástól eltérő természeti adottságaik miatt a következményeik is különfélék lehetnek.

Mindezek figyelembevételével szükséges intézkedéseket fogantatnia a kormánynak a környezet védelmének érdekében. Az egészségmegőrzés témakörnél megjelenő prevenció fontossága egy az egyben párhuzamba állítható a környezetszennyezés kezelését illetően is. Ugyanis elsődlegesen mindig a károkozás megelőzésére kell törekedni, bekövetkezés esetén a helyzet súlyosbodását kell megakadályozni és legvégül szükséges a megfelelő helyreállítás, lehetőség szerint az eredeti állapotra. Összességében tehát az állam legnagyobb hatással az optimális jogszabályok megalkotásával és betartatásával képes elérni.

Azzal, hogy az ember szennyezi a vizet, a levegőt, a talajt, beavatkozik a természet körforgásaiba (idegen fajok behozatala, táplálkozási láncok megszakítása), rombolja a növények és állatok élőhelyét, valójában saját létfenntartását kockáztatja. A környezet rossz állapota előidézhethet súlyos következményeket, ilyenek lehetnek a szélsőséges időjárási viszonyok, tengerszint-változások, faji kipusztulások, élelmiszerhiány, vízhiány, különböző betegségek terjedése, kezelhetetlen menekülthullámok. Ha ezek a hatások nem is egyik pillanatról a másikra következnek be, de a kutatók úgy vélik a katasztrófa kapujában állunk, sőt vannak, akik szerint a folyamatok visszafordíthatatlanok vagy legalábbis az utolsó utáni esélyünk van a megakadályozásukra. A fejlődés és innováció lételeme a társadalmunknak, azonban ennek nem lehet ára a fenntarthatóság megszűnése.

Az ember ökológia lábnyoma, mint mutató segíthet behatárolni, hogy mégis milyen hatással vagyunk az idő előre haladtával a környezetünkre. Napi életvitelünkkel nyomot hagyunk a Földön, azzal, hogy mit eszünk, mennyi energiát fogyasztunk, hol lakunk, hol dolgozunk, mivel közlekedünk, milyen szórakozásra költjük a pénzünk vagy mennyi hulladékot termelünk. Az ökolábnyom megmutatja, hogy mindezeknek mekkora a területigénye. Mértékegysége a globális földhektár. Minden emberre a Földön átlagosan 1,7 hektár jut, ami sajnos már több évtized óta nem elegendő számunkra. 2012-es adatokat vizsgálva ez az átlagos szám 2,75, Magyarországon 2,92 hektár. Fontos kiemelni, hogy az adatok tekintetében nagy szórás figyelhető meg, amelyet főként az egyes országok vagyoni helyzete határoz meg, tehát minél

gazdagabb egy ország várhatóan annál nagyobb az ökolábnyoma. Összegezve kijelenthető, hogy a természet regenerálódó képessége már nem képes tartani a lépést az erőforrás felhasználásunk ütemével.

4.4.2. Adórendszerben megjelenő környezetvédelmi intézkedések az elmúlt évtizedben

Ebben a fejezetben elsőként áttanulmányozom a környezet- és egészségvédelmi adók alkalmazásának elméleti lehetőségét, majd megvizsgálom Magyarország adórendszerében, azon belül is az általános forgalmi adó, a társasági adó és a jövedéki adó törvényben megjelenő környezetvédelmi intézkedéseket.

A környezet- és egészségvédelmi adók alkalmazását figyelve elmondható, hogy céljuk elsősorban a káros tevékenységek visszaszorítása és nem az adóbevételek növelése. A környezetvédelmi célok érvényesítésében az ilyen jellegű adók a tapasztalatok alapján hatékonyabbnak tűnnek a közvetlen szabályozásoknál (kvóták, tiltások), továbbá a bevételtermelő képesség is növelhető ezáltal. Továbbá sűrűbben előforduló probléma a szabályozás következtelensége és szétaprózottsága, aminek következtében jelentős mértékben eltérhet egymástól két hasonló szennyezéssel járó tevékenység adóterhelése. Ezért érdemes a káros tevékenység mértékéhez igazítani az adóterhelést az adómértékek növelése mellett.

Az adórendszer csak az egyik lehetséges eszköz a környezetvédelmi szempontok érvényesítésénél, ugyanis célszerű egy összetett környezetvédelmi program elemeként kezelni a zöld adókat és így felépíteni egy hosszú távú stratégiát. Ebben leggyakrabban megjelenő elemek az állampolgárok életminőségének javítása, a környezetszennyezés csökkentése és az egészséges környezet kialakítása. A felhasznált eszközök közé sorolhatók, a tiltások, zöld szabályozások, támogatások és egyéb ösztönzők, amelyeket gyakran nem önmagukban, hanem csoportban egymásra épülve vezetnek be. Ideális esetben a zöld adók célja, hogy a mások által elszenvedett externális költségeket annak okozójával fiztessen meg, tehát ezzel megvalósítva az igazságosság elvét.

Magyarországon a környezetvédelemhez kapcsolódó intézkedések rendkívül sok különálló területen és egymástól eltérő módon jelennek meg. Ennél fogva ezek átfogó tanulmányozására nincs lehetőségem, így a témámhoz kapcsolódóan az általam választott főbb adónemekben

érvényesített környezetvédelmi célokat támogató jogszabályokat vizsgálom. Elsőként az Általános forgalmi adóról, majd a Társasági adóról, végül a Jövedéki adóról szóló törvényben.

4.4.2.1. Környezetvédelem az általános forgalmi adó törvényben

Az általános forgalmi adó esetében - vállalkozásokat érintő - környezetvédelmi restriktió az adólevonási jog korlátozása alatt megjelenő paragrafusokban fedezhető fel. Ezekben a pontokban járművek esetében beszélhetünk olyan korlátozásokról melyek valamilyen formában kapcsolódnak a környezetvédelemhez, tehát ide sorolható a 2007. évi CXXVII. törvény 124. § (1) a), b), c), d), e), f), g) és (2) d) pontja, illetve 125. § (2) i) pontja, melyeket röviden részletezek.

Nem levonható az előzetesen felszámított adó:

- a motorbenzin (kivéve, ha a környezetet jobban kímélő motorokkal kapcsolatos fejlesztésekhez használják fel) és minden egyéb termék után melyek a személygépkocsi üzemeltetéséhez, fenntartásához szükségesek;
- a személygépkocsi, 125 cm³-nél nagyobb hengerűrtartalmú motorkerékpár után;
- a jacht és a sport vagy szórakozási célra alkalmas egyéb víziközlekedési eszköz után;
- a taxiszolgáltatás után.

Az üzemanyagok elégetése során légkörbe jutó szén-dioxid környezetre gyakorolt negatív hatása egyértelmű jelenség, melyet korlátozni szükséges, ezt bővebben kifejtem majd a jövedéki adókról szóló résznél. Ugyanakkor maguk a járművek értékesítésének környeztkárosító hatása már nem ennyire nyilvánvaló. Viszont tisztába kell lennünk azzal a ténnyel, hogy az üzemanyag elégetésén felül egy jármű életciklusa során jelentős környezetterheléshez járul hozzá. Kezdve az előállításuktól az üzemben tartásukig és végül a leselejtezésükig. Például, ha csak az akkumulátort nézzük, annak előállítása is számottevő szén-dioxid kibocsátással jár és használatukat követően egyes részei veszélyes hulladéknak is minősülnek.

A taxiszolgáltatás esetében is az üzemanyag (általában nem túl effektív) felhasználása jelent problémát környezeti szempontból. Viszont szerencsére egyre több személyszállítás céljából használt járművet cserélnek le hibrid vagy teljesen elektromos autóra. Szeretném kiemelni, hogy a korábban említett adólevonási korlátozás alá eső jogszabályokat nem feltétlenül vagy nem csak a környezetvédelmi szempontok figyelembevételével alkották meg, azonban

mindenképpen elmondható róluk, hogy hozzájárulnak a környezetre káros elemek visszaszorításához.

4.4.2.2. Környezetvédelem a társasági adó törvényben

A társasági adó esetében az adózás előtti eredményt csökkentő tételek, a fejlesztési adókedvezmények, illetve az energiahatékonysági célokat szolgáló beruházás, felújítás adókedvezménye között található a környezetvédelemhez kapcsolódó pontokat, amelyeket a következőkben részletesebben kifejtünk. Ezek a jogszabályok mind támogatóak és direkttebbek az Áfa-nál tapasztalhatókhöz képest, tehát a vállalkozásokat nem büntető jellegével tereli a helyes irányba.

Az 1996. évi LXXXI. társasági adóról és az osztalékadóról szóló törvényben az adózás előtti eredmény csökkentésére alkalmazható szabályok között a 7. § (1) l) pontja kapcsolódik a környezetvédelemhez. Ez az elektromos töltőállomások telepítésének (és közvetett módon az elektromos autók) támogatásáról szól, tehát az adózó csökkentheti adóalapját az elektromos töltőállomás bekerülési értékével vagy annak egy részével függően a meghatározott időszakban a töltőállomás pozitív eredményétől.

A következő környezetvédelemhez kapcsolódó támogatás a fejlesztési adókedvezmény 22/B. § (1) d) pontja, amely kimondja, hogy az adózó adókedvezményt vehet igénybe önálló környezetvédelmi beruházás esetén, amennyiben az jelenértéken legalább 100 millió forint értékű. A kedvezmény mértéke a számított társasági adó legfeljebb 80%-áig érvényesíthető. A kormány ezzel is sarkallni szeretné arra a vállalatokat, hogy belekezdjenek olyan projektekbe, amik célja a környezetünk védelme, de megtérülése estleg kétséges, így egy ilyen mértékű támogatás hozzájárulhat a tervek megvalósításához.

Végül röviden áttanulmányozom a Tao törvény 22/E. § alá tartozó energiahatékonysági célokat szolgáló beruházás, felújítás adókedvezményét, amely kimondja, hogy az adózó adókedvezményt vehet igénybe energiahatékonysági célokat szolgáló beruházás vagy felújítás esetén az üzembe helyezés évében vagy az azt követő 5 évben. Adóvisszatartás formában vehető igénybe az adókedvezmény. Mértéke nem haladhatja meg adózónként, továbbá beruházásonként, felújításonként az összes állami támogatással együtt az elszámolható költség 30-45%-át (függően attól, hogy támogatható településről van-e szó és melyik régióhoz

tartozik), de legfeljebb 15 millió eurónak megfelelő forintösszeget. A jogalkotók kellőképpen odafigyeltek arra, hogy redukálják a visszaélések lehetőségét. A beruházás energiahatékonyságát utólag bizonyítani kell mérésekkel, továbbá nem vehető igénybe az adókedvezmény, ha a beruházás megkezdésekor már elfogadott szabványoknak való megfelelés céljából történik a fejlesztés. Ezért a vállalatoknak érdemes addig kihasználni ezeket a kedvezményeket, amíg az egyre fokozódó klímaváltozás miatt az EU-s energiahatékonysági elvárások nem szigorodnak túlzott mértékben.

4.4.2.3. Környezetvédelem a jövedéki adóban

A jövedéki adó célját és szabályozását már az előző fejezetben kifejtettem, így ennél a résznél ezekre már nem térek ki. Jövedéki adó környezetvédelemre vonatkozó része az energiatermékek és villamos energia adózása, amelyek között vannak olyan termékek, amelyek csak akkor keletkezhetnek adófizetési kötelezettséget, ha üzemanyagként vagy fűtőanyagként kerülnek felhasználásra. Az adófizetési kötelezettség alá tartozó energiatermékek 5 különböző csoportba sorolhatók: Az I. és II. csoport esetében a felhasználástól függetlenül energiatermékeknek minősülnek, ide tartozik például a kőszén, barnaszén és a gázolaj, fűtőolaj, LPG, földgáz. A maradék csoportok azok, amelyek minősítése függ a felhasználásuktól, ilyen a növényi olaj, etil-alkoholt tartalmazó termékek, E85 és minden, amit üzemanyagként, annak adalékaként vagy hígítására, illetve tüzelő, fűtőanyagként történő felhasználására állítanak elő.

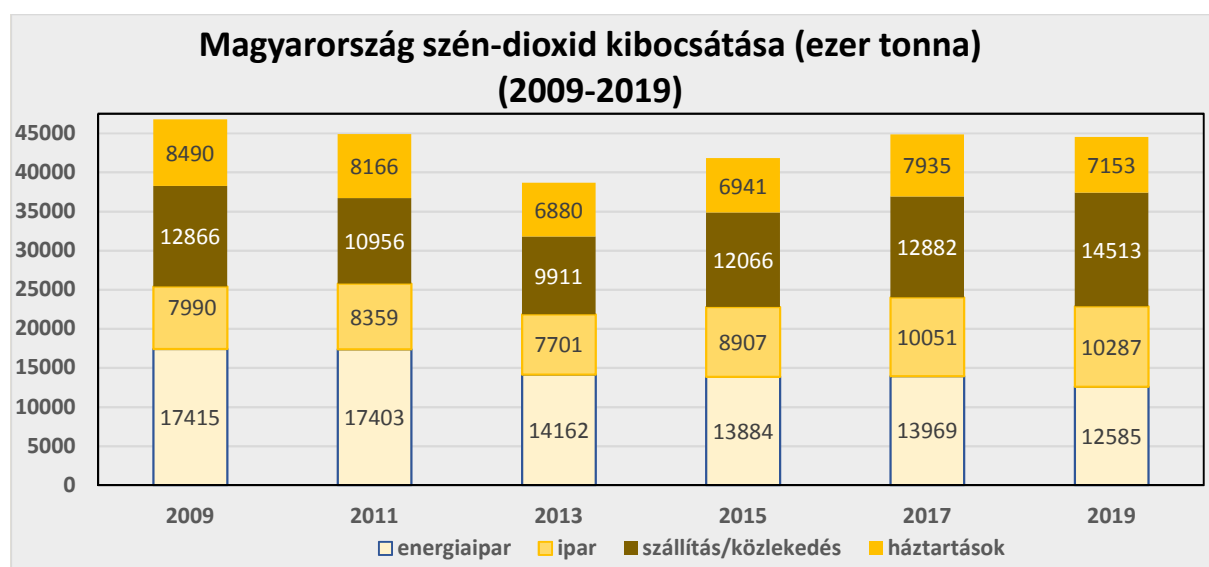
Ahogy az előző fejezetben is említettem a jövedéki adó szabályozása nagyon erős és összetett. Ez az energiatermékeknél is határozottan megjelenik, ezzel biztosítva azt, hogy optimális módon legyen képes kezelni a speciális eseteket (amelyek jellemzőek erre a területre), továbbá megfelelően elhatárolja, azokat az ügyleteket egymástól, amelyeket „büntetni” szeretne, és amelyeket nem. Így például nem tartoznak a szabályok alá azok az energiatermékek, amelyeket nyersanyagként, kémiai redukció céljára vagy elektrolitikus és fémkohászati folyamatokban használnak, a lakosságnak szolgáltatott hő, gazdasági (nem magáncélú) légitözeledésben, víztözeledésben felhasznált üzemanyag.

Ebben a fejezetben főként olyan környezetvédelmi jogszabályokat vizsgáltam, amelyek a légkörbe jutó káros anyagok kibocsátását igyekeztek korlátozni, ezért egy ide szorosán kapcsolódó mutatót a bruttó hazai szén-dioxid kibocsátást tanulmányozom a következő részben.

4.4.3 Magyarország szén-dioxid kibocsátásának elemzése

A minket körülölelő közegben bekövetkező változások emberi léptékben mérve nehezen észrevehetőek, ezért a különböző mutatók és statisztikák elkészítésére és elemzésére nagy szükség van a környezetünk védelme érdekében, hiszen ezek segítségével képesek lehetünk megérteni a folyamatokat és időben cselekedhetünk.

Az alábbi diagramon Magyarország szén-dioxid (CO₂) kibocsátása látható az energiaipar, az ipar, a szállítás/közlekedés és a háztartások arányaiban 2009-től 2019-ig.

17. ábra: Magyarország szén-dioxid kibocsátása (ezer tonna) (2009-2019) (saját szerkesztés)³⁰

Az ábrán megfigyelhető, hogy az időszak közepén történt némi csökkenés, azonban elmondható, hogy összességében nem történt nagy változás a Magyarországon kibocsátott szén-dioxid mennyiségében. Az arányokban viszont már felfedezhető eltérés. Korábban az energiaipar volt a legnagyobb kibocsátó, ugyanakkor képesek voltak folyamatos csökkentésre és mivel a szállítás/közlekedés esetében emelkedett a szennyezés mértéke, ezért a rangsorban visszacsúszott és utóbbi átvette a helyét. Továbbá az ipar is jelentősebben növelte kibocsátását az elmúlt néhány évben.

Ez az elemzés segíthet megérteni, hogy a Kormány és az Európai Unió miért törekszik arra, hogy korlátozza és szabályozza a közlekedést, főként azokat a járműveket, közlekedési formákat, amelyek károsanyag kibocsátása átlag feletti. Az utóbbi évtizedben a jólét és a globalizáció általi mobilitás növekedésének hatására emelkedett az autós forgalom, ami sok

³⁰ Hozzáférés (URL): https://www.ksh.hu/stadat_files/kor/hu/kor0017.html (Letöltési idő: 2021.11.25)

előnye mellett sajnos jelentős mértékben hozzájárul az üvegházhatás kialakulásához. A jövőben erre a problémára megoldás lehet olyan közlekedési eszközök tömeges használata, amelyek környezetterhelése sokkal kedvezőbb, erre példa lehet az elektromos autó, viszont ehhez további technológiai fejlődésre is szükség van.

A fejezet befejező részeként még szeretném itt is kiemelni az ökológiai lábnyom mutató jelentőségét, mert ez a mutató szemlélteti az egyik legjobban az emberi tevékenység környezetünkre gyakorolt hatását, fontos a jelenlegi és várható folyamatok megismerése tekintetében. Elengedhetetlen egyén szinten is a lehető legtöbb célzott cselekvéssel hozzájárulni környezetünk védelméhez, ugyanakkor az adópolitikának is ugyan így kell tennie, hiszen állami beavatkozás nélkül a negatív tendencia megfordulására csekély esély mutatkozik. Látnunk kell, hogy a kialakult problémák globális szinten jelennek meg, ezért ezekre hatékony globális összefogásra és hatékony globális megoldásokra lesz szükség.

5. ÖSSZEFOGLALÁS

A továbbiakban szeretném összefoglalóan bemutatni mindazt, amivel a szakdolgozatom egyes fejezeteiben foglalkoztam, illetve minden olyan észrevételt, megállapítást, amely a témám szempontjából lényegesnek tekinthető és segít a kutatásom átfogó megismerésében. Munkám a tartalom szempontjából kettő részre bontható. Az első szakasz (2. és 3. fejezet) egy elméleti felvezetés, amely alapul szolgál a központi fejezetben (4.) kifejtett témámhoz, tehát a magyar adórendszerben, az elmúlt évtized során érvényesülő egyes társadalom- és gazdaságpolitikai célok érvényesülésének vizsgálatához.

A 2. fejezetben kifejtettem az adó, az adózás és az adórendszer alapjait. Megállapítottam, hogy az adózás akkor tekinthető ideálisnak, ha arra törekszik, hogy szolgálja a méltányos, igazságos közteherviselés elveit, a közjavak termelésének és elosztásának hatékony voltát és az adóigazgatás költséghatékonyságának növelését. Definiáltam az újszerű elméletek alapján optimálisnak tekinthető adórendszer elemeit. Ide sorolhatók az olyan adók bevezetése, amelyekkel a gazdasági teljesítmény nem csökken, méltányosak minden alanyra nézve, a lehető legnagyobb mértékben átláthatóak, nehéz őket megkerülni és könnyen ellenőrizhető az adóalap az adóhatóság számára. Megemlítettem továbbá a fiskális politikát, mint a társadalom- és

gazdaságpolitikai célok érvényesítésének állami eszközét, valamint az adók csoportosítási lehetőségeit makroökonómiai hatásuk tekintetében.

A 3. fejezetben megvizsgáltam az állam történelem folyamán, gazdaságban betöltött szerepének változását. Megállapítottam, hogy a XVII. századot megelőzően az állam főként az aktuális társadalomban privilegizált réteg érdekeit szem előtt tartva hozott gazdasági döntéseket. Majd innen az évszázadok alatt folyamatosan előtérbe került a gazdaságpolitikai célok között a gazdasági növekedés, a jólét biztosítása és a stabil lábakon álló gazdasági hatalom kiépítése. A XXI. századra már kiteljesedett a kormányzati expanzió és az állami kiadások már 30-40%-ot értek el a nemzeti jövedelem hányadában. A 2008-as pénzügyi világválság egy újabb fordulópontra volt az állami szerepvállalásban, amelynek hatására felértékelődtek a piac működését szabályozó intézmények, a stabilizációs intézmények és a legitimitást biztosító intézmények, hozzájárulva ezzel a társadalmi stabilizációhoz.

A 4. fejezetben, amely egyben szakdolgozatom központi része, 4 társadalom- és gazdaságpolitikai cél adórendszerben történő érvényesülését vizsgáltam az elmúlt évtizedre vonatkozóan. Ezek sorban a család- és otthonteremtés támogatása, a munkaerőpiaci helyzet javítása és a foglalkoztatás növelése, egészségmegőrzés, illetve a környezetvédelem. Illeszkedve a dolgozomban megjelenő tagoltsághoz, az összefoglalásban is külön ismertetem a 4. fejezet egyes pontjait és a kapcsolódó megállapításaimat.

A **család- és otthonteremtés támogatás** témakör esetében kezdetben elemeztem azokat a társadalmi okokat, amelyek következtében Magyarországon az 1980-as évektől kezdve népességfogyás figyelhető meg. Ezek között fellelhető a családmódok, életfilozófiák átalakulása, a családalapítási tradíciók változása, valamint az oktatásban eltöltött évek számának növekedése. Ezen felül a gyerekvállalási hajlandóság mögött meghúzódó egyik legerősebb gazdasági tényező a lakáshoz jutás kérdése. A gazdasági fejlődés szempontjából elengedhetetlen az egészséges demográfiai szerkezetű társadalom, ugyanis meghatározza a fogyasztás volumenét, a munkaerő kínálatát, valamint hatással van a különböző szociális rendszerekre. Válaszul ezekre a problémákra a kormány azt tűzte ki céljává, hogy képes legyen stabil alapot biztosítani a felnövő gyermekek számára, csökkenteni a szegénységi kockázatot, növelni a családok szociális erőforrásait, támogatni a saját lakás vásárlását, otthonteremtést.

A család- és otthonteremtés támogatása érdekében a kormány a következő intézkedéseket hozta 2010-et követően: Lehetőséget biztosított adóalap-kedvezményre a gyermekes szülőknek, amely összege az évtized során folyamatosan emelkedett és kibővült; bevezetésre került az első házasok adóalap-csökkentő kedvezménye; csökkent a személyi jövedelemadó mértéke, amely közvetett módon érintette a családokat; elindult az otthonteremtési program, amely kedvezményes kamatozású hitellel és vissza nem térítendő pénzbeli hozzájárulással segítette a családokat; lehetőség nyílt a Babaváró kamatmentes hitel igénybevételére; csökkentették az új építésű lakóingatlanok forgalmi adóját 27%-ról 5%-ra. Az állam által hozott intézkedéseket egy kellően összetett és céltudatos programnak tekinthetjük, azonban hatásai már nem feltétlenül ilyen egyértelműek.

Fontos leszögezni, hogy a kedvezőtlen demográfiai folyamatokat összetettségük következtében nem egyszerű megfordítani. Ez egy globálisan megjelenő probléma, elsődlegesen a fejlődő országokban, ugyanakkor főként lokális szinten szükséges megoldásokat találni rá. Bátran kijelenthető, hogy egy öregedő társadalomban, ahol a gyermekvállalási kedv folyamatosan csökken, a gazdasági növekedés hosszú távon nem lesz fenntartható, ezért az állami beavatkozásra mindenképpen szükség van. A családi adóalap kedvezmények és az otthonteremtési program hatására tapasztalható volt a negatív tendencia megfordítása 2010-et követően és a teljes termelékenységi arányszámban bekövetkezett emelkedés mindenképpen bizakodásra adhat okot. Azonban azt is látnunk kell, hogy az évtized végéhez közeledve a pozitív tendencia lelassult, illetve a születésszámok is visszaestek. Mindezek alapján úgy tűnik, hogy újabb reformokra lesz szükség a népességfogyás megállításához. Szeretném kiemelni, hogy a kormány családpolitikája révén a gyermekes családok szegénységi kockázatát eredményesen tudta csökkenteni, ami növeli a társadalom életszínvonalát, viszont, ha ennek ellenére nem látható hangsúlyos növekedés a születések számában, úgy az intézkedések hatékonysága megkérdőjelezhető.

Következő témakör, amelyet vizsgáltam a **munkaerőpiac és a foglalkoztatás növeléséhez** kapcsolódó intézkedések voltak. A társadalmak létezésének alapja a munka, amelynek célja, hogy fenntartsa vagy gyarapítsa az emberi közösségek anyagi és szellemi életkörülményeit, javait. Megállapítható, hogy az előbbi fejezetben vizsgált társadalmi szerkezetben fellelhető egyensúlytalansági állapot következtében, hosszú távon akár csoportok létfenntartása is veszélybe kerülhet a gazdaság fejlődésének korlátozása mellett. 2010-et követően megkezdve a kilábalást a gazdasági világválságból a kormány célzott intézkedésekkel törekedett a

foglalkoztatottsági arányok folyamatos emelésére. Fokozatosan bevezetésre került az egykulcsos adórendszer, illetve munkahelyvédelmi akció keretében különböző kedvezményeket vezettek be. Ezeket a munkáltatói kedvezményeket olyan csoportok foglalkoztatásának ösztönzése érdekében hozták létre, amelyek lazábban kötődnek a munkaerőpiachoz és magasabb extenzív oldali rugalmassággal rendelkeznek, ugyanakkor bizonyos szektorokban nagyon nagy szükség van a munkájukra.

Röviden megvizsgáltam a többkulcsos, illetve az egykulcsos adó mellett szóló érveket, ellenérveket. A gazdasági érdekek tekintetében az érvek az egykulcsos adórendszer felé hajlanak, azonban, ha az igazságosság oldaláról közelítjük meg a fenti kérdést már inkább a többkulcsos adórendszer tűnik ésszerűnek. Mindenesetre vitathatatlan, hogy a proporcionális jövedelemadó hozzájárul a társadalmi csoportok között kialakuló és folyamatosan tárguló jövedelmi egyenlőtlenséghez. A Magyarországon bevezetett egykulcsos adórendszer esetében, azonkívül, hogy az első évben 433 milliárd forinttal csökkentette az adóbevételeket, amely feltételezhetően 5 év alatt kiegyenlítődőtt, nem jelenthető ki, hogy hosszú távon pozitív hatást eredményezett volna a munkaerőpiacon. A foglalkoztatási ráta alakulását tekintve megfigyelhető pozitív tendencia, amely az intézkedések eredményességét jelzi, azonban fontos kiemelni, hogy ebben nagy szerepe van a nyugdíjkorhatár folyamatos emelésének is. Továbbá a munkaerőpiaci helyzet az évtized folyamán megfordult és most már a munkaerőhiány jelenti a nagyobb problémát. Rövidtávon megoldásként szolgálhatnak a korábban említett foglalkozást ösztönző programok és az esetleges képzések, átképzések felfuttatása, ugyanakkor hosszútávon mindenképpen szükség lesz a népesedési folyamatok pozitív irányú elmozdítására és a kevesebb munkaerőt igénylő technológiák folyamatos fejlesztésére.

A 3. témakör, amellyel a szakdolgozatom központi részében foglalkoztam az **egészségmegőrzés fontossága**. Az egészségmegőrzés fontosságának okait külön nem szükséges kihangsúlyozni, viszont megvizsgáltam, hogy mik azok a tényezők, amelyek az egészségünket befolyásolják és azt, hogy az egészségi állapot mire lehet hatással. A lakosság egészségügyi állapotát számos kockázati tényező befolyásolhatja, a legáltalánosabbak a táplálkozási szokások, a fizikai aktivitás, a dohányzás, az alkoholfogyasztás és a munkavégzés környezete. Az egyének egészségügyi állapotának hatása közvetett módon megfigyelhető az adott társadalom és gazdaság fejlettségén. Mikro szinten befolyásolja a munkavégzés mennyiségét és minőségét, a közvetlen egészségügyi kiadásokat, illetve a várható élettartam és

aktívan töltött évek számát. Makro szinten a gazdasági aktivitást, a produktivitást, az egészségügyi és táppénzkiadásokat.

A kormány az elmúlt évtized során több különböző intézkedést hozott, amelyeknek az egészségmegőrzés volt a célkeresztjében. Az alacsony jövedelműek alapélelmiszerekhez való hozzájutásának elősegítése érdekében csökkentette néhány alapvetőnek mondható termékcsoporthoz áfakulcsát. Bevezetésre került a népegészségügyi termékadó, valamint a jövedéki adó esetében is folyamatosan erősödött a szabályozás. Az alapvető élelmiszerek áfakulcsának csökkentése nem bizonyult hatékonynak. A Pénzügyminisztérium adatai alapján az élelmiszerfogyasztás volumene 0,9%-kal bővíthetett az árváltozások hatására, amely főként az alacsonyabb jövedelműeknél jelenhetett meg. Ugyanakkor még így sem nevezhetők sikeresnek a módosítások, ugyanis pozitív hatásukat csak rövidtávon éreztették, jelentős gazdaságfehérítés sem volt tapasztalható, közben viszont az adóbevételekben okozott kiesés arányaiban nagyobb mértékű volt.

A népegészségügyi termékadó bevezetésének egészségre gyakorolt hatásait nehéz vizsgálni, viszont Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet elemzése alapján, a receptúrájukon módosító gyártók aránya elérte a 40%-ot, 30%-uk a káros összetevőket teljesen eltávolította, a többiek redukálták annak mennyiségét. Az adóköteles termékek forgalma 27%-kal csökkent és 29%-kal növekedett az átlagos árak. Ezek mind pozitív következmények, azonban megvizsgálva a magyar lakosság egészségügyi állapotának változását az elmúlt évtizedben, már nem lehetünk ennyire bizakodóak. A vizsgált időszakban nőtt az elhízottak aránya, negatív irányba tolódtak el az alkoholfogyasztási szokások. A dohányzás esetében történt némi javulás, illetve az EU-s trendnek megfelelően nőtt a magyar népesség egészségesen várható élettartama, viszont az Európai Unió átlagától továbbra is körülbelül 3 évvel vagyunk lemaradva. Mindezeket összevetve vannak területek, ahol felfedezhető az intézkedések pozitív hatása, ugyanakkor sok esetben drasztikusabb megoldásokra lenne szükség, mivel a kivetett adóknak nem volt visszatartó erejük.

Az utolsó társadalom- és gazdaságpolitikai cél, amelyet vizsgáltam a **környezetvédelem**. A környezetünk állapotát a társadalom és a gazdaság együttesen befolyásolja. A terhelések tekintetében alapvetően háromféle tényezőt különböztethetünk meg: természeti erőforrás igénybevétel, környezetbe történő kibocsátás, illetve terület- és térhasználat. A környezetvédelem fontosságát sem érdemes messzemenőkéig részletezni, leegyszerűsítve az

emberiség létfenntartása a tét. Röviden áttanulmányoztam a környezet- és egészségvédelmi adók alkalmazásának elméleti lehetőségét. Megállapításaim szerint az adórendszer csak az egyik lehetséges eszköz a környezetvédelmi szempontok érvényesítésénél, ugyanis célszerű egy összetett környezetvédelmi program elemeként kezelni a zöld adókat és így felépíteni egy hosszú távú stratégiát.

A téma összetettsége végett, ebben a fejezetben az Áfa, a Tao és a Jövedéki adó törvényben megjelenő környezetvédelmi célt szolgáló jogszabályokat vizsgáltam. Az általános forgalmi adóban az adólevonási jog korlátozása alatt található környezetvédelemhez kapcsolódó jogszabályok, amelyek főként közlekedést/közlekedési eszközt érintő korlátozások. A társasági adó esetében az adózás előtti eredményt csökkentő tételek, a fejlesztési adókedvezmények, illetve az energiahatékonysági célokat szolgáló beruházás, felújítás adókedvezménye között található a környezetvédelemhez kapcsolódó pontokat. A jövedéki adóban ide vonatkozó rész az energiatermékek és villamos energia adózása. Ebben a fejezetben főként olyan környezetvédelmi jogszabályokat vizsgáltam, amelyek a légkörbe jutó káros anyagok kibocsátását igyekeztek korlátozni, ezért egy ide szorosán kapcsolódó mutatót a bruttó hazai szén-dioxid kibocsátást elemeztem. Megállapítottam, hogy a kibocsátás mennyiségében az időszak alatt nem történt nagymértékű változás, viszont a kibocsátók arányaiban igen. Nem véletlen a szállítás/közlekedés folyamatos szabályozása, ugyanis mostanra ez az ágazat juttatja a légkörbe a legtöbb szén-dioxidot.

Az utóbbi évtizedben a jólét és a globalizáció általi mobilitás növekedésének hatására emelkedett az autós forgalom, ami sok előnye mellett sajnos jelentős mértékben hozzájárul az üvegházhatás kialakulásához. A jövőben erre a problémára megoldás lehet olyan közlekedési eszközök tömeges használata, amelyek környezetterhelése sokkal kedvezőbb, erre példa lehet az elektromos autó, viszont ehhez további technológiai fejlődésre is szükség van. Elengedhetetlen egyén szinten is a lehető legtöbb célzott cselekvéssel hozzájárulni környezetünk védelméhez, ugyanakkor az adópolitikának is ugyan így kell tennie, hiszen állami beavatkozás nélkül a negatív tendencia megfordulására csekély esély mutatkozik. Látnunk kell, hogy a kialakult problémák globális szinten jelennek meg, ezért ezekre hatékony globális összefogásra és hatékony globális megoldásokra lesz szükség.

6. IRODALOMJEGYZÉK

1. **Pardavi László:** A költségvetési politika hatásmechanizmusa (2017)
<https://dfk-online.sze.hu/images/egyedi/%C3%81llam%20v%C3%A1ls%C3%A1g%20p%C3%A9nz%C3%BCgyek/pardavi.pdf>
Letöltési idő: 2021.09.15
2. **Dr. Szilovics Csaba:** Adójogi ismeretek (2016)
<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15959/szilovics-csaba-adojogi-ismeretek-pecs-2016-kezirat.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
Letöltési idő: 2021.09.17
3. <https://ado.hu/ado/miert-es-hogyan-adoztattak-a-tortenelem-soran-i-resz/>
Letöltési idő: 2021.09.17
4. **Lakatos Mária:** Adózás I. (2020)
https://mersz.hu/dokumentum/m480adz__10
Letöltési idő: 2021.09.18
5. **Lakatos Mária:** A gazdaságpolitika hatása a magyar adórendszerre (2007)
<https://repozitorium.omikk.bme.hu/bitstream/handle/10890/637/ertekezes.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
Letöltési idő: 2021.09.20
6. **Prof. Dr. Lentner Csaba:** Az adórendszer és a közpénzügyek egyes elméleti, jogszabályi és gyakorlati összefüggései (tanulmány, 2018)
https://kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK_2018/kulonszam/02_Adorendszer.pdf
Letöltési idő: 2021.09.22
7. **Vigvári András:** Pénzügy(rendszer)tan (2008)
https://mersz.hu/dokumentum/dj239prt__139
Letöltési idő: 2021.09.22
8. **Dr. Veres Lajos:** Az állam gazdasági szerepvállalásának felértékelődése (Polgári Szemle, 13. évf. 1–3. szám, 2017)
http://real.mtak.hu/80168/1/PSZ%202017.%201-3.szam_v12_beliv_11.pdf
Letöltési idő: 2021.09.25
9. **Pénzügyminisztérium:** A magyar adórendszer versenyképességének helyreállítása a 2010-es években (2021)
<https://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/download/6/fa/c2000/adorendszer0610v2.pdf>
Letöltési idő: 2021.10.01

10. <https://eco.u-szeged.hu/kutatas-tudomany/kutatasi-osszefoglalok/a-2008-as-gazdasagi-valsag-hatasai-es-kezelesenek-lehetosegei>
Letöltési idő: 2021.10.01
11. **Végh Marcell Zoltán:** A 2008-as válság hozadékai az EU számára: gazdaságpolitikai koordinációból gazdasági kormányzás (Európai Tükör, 2019)
http://real.mtak.hu/102335/1/Europai_Tukor_2019_2_1_Vegh.pdf
Letöltési idő: 2021.10.01
12. **Európai Bizottság:** Hetedik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról (2017)
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion7/7cr_hu.pdf
Letöltési idő: 2021.10.01
13. **Sági Judit – Tatay Tibor – Lentner Csaba –Neumanné Virág Ildikó:** A család- és otthonteremtési adókedvezmények, illetve támogatások egyes hatásai (Pénzügyi Szemle 2017/2)
https://www.penzugyiszemle.hu/upload/documents/sagi-tatay-tsai-2017-2-mpdf_20170717142612_45.pdf
Letöltési idő: 2021.10.02
14. <https://www.oeconomus.hu/irasok/magyar-lakaspiaci-helyzet-attekintese-nemzetkozi-osszevetesben/>
Letöltési idő: 2021.10.07
15. **Állami Számvevőszék:** A családtámogatások rendszere Magyarországon (Elemzés, 2019)
Letöltési idő: 2021.10.12
16. **Sági Judit – Tatay Tibor – Lentner Csaba:** A magyar családtámogatási rendszer prioritásai (ACTA HUMANA • 2017/3. 37–46.)
http://real.mtak.hu/122177/1/AH_2017_3_Lentner_Csaba.pdf
Letöltési idő: 2021.10.12
17. **2010. évi CXXIII. törvény** az adó- és járuléktörvények, a számviteli törvény és a könyvvizsgálói kamarai törvény, valamint az európai közösségi jogharmonizációs kötelezettségek teljesítését célzó adó- és vámjogi tárgyú törvények módosításáról
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000123.TV>
Letöltési idő: 2021.10.12
18. https://adozona.hu/szja_ekho_kulonado/20111019_adotorveny_csaladi_kedvezmeny
Letöltési idő: 2021.10.15

19. https://adozona.hu/2016_os_valtozasok/Gyermek_utani_kedvezmenyek_valtozasok_2016b_RQ1J5D
Letöltési idő: 2021.10.15
20. **Nemzeti Adó és Vámhivatal:** Tájékoztató az első házások kedvezményének igénybevételét érintő változásról (2017)
https://www.nav.gov.hu/nav/ado/szja/Tajekoztato_az_első_hazasok_kedvezmenyei.html
Letöltési idő: 2021.10.17
21. <https://jelzalog.com/info/5-szazalekos-lesz-a-lakas-afa-2016-elejetol/>
Letöltési idő: 2021.10.18
22. **Botos Katalin:** Az előregedő társadalom problémái (Polgári Szemle, 14. évf. 4–6. szám, 2018)
<https://polgariszemle.hu/archivum/158-2018-december-14-evfolyam-4-6-szam/tarsadalmpolitika/988-az-eloregedo-tarsadalom-problemai>
Letöltési idő: 2021.10.22
23. **KSH:** Munkaerő-piaci helyzetkép (2010)
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohelyz/munkerohelyz10.pdf>
Letöltési idő: 2021.10.22
24. **Pénzügyminisztérium:** A magyar adórendszer versenyképességének helyreállítása a 2010-es években (2021)
<https://ngmszakmaiterulek.kormany.hu/download/6/fa/c2000/adorendszer0610v2.pdf>
Letöltési idő: 2021.10.30
25. https://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%B6bbkulcsos_ad%C3%B3#Munk%C3%A1ra_%C3%B6szt%C3%B6nz%C3%A9s
Letöltési idő: 2021.10.31
26. <https://privatbankar.hu/cikkek/ado/egykulcsos-ado-mi-lehet-a-regios-orulet-mogott-247425.html>
Letöltési idő: 2021.10.31
27. https://nav.gov.hu/nav/archiv/szolgaltatasok/adokulcsok_jarulekmertekek/adotablak/sav.html#1988
Letöltési idő: 2021.11.02
28. **Csomós Balázs-P.Kiss Gábor:** Az adószerkezet átalakulása Magyarországon 2010-től (Köz-gazdaság 2014/4)
<https://www.mnb.hu/letoltes/csomos-pkiss-61-80.pdf>
Letöltési idő: 2021.11.02
29. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mpf/mpf194/index.html>
Letöltési idő: 2021.11.05

30. <https://weborvos.hu/adat/egsz/2008maj/25-33.pdf>
Letöltési idő: 2021.11.08
31. **Kollányi Zsófia Katalin:** Az egészségi állapot társadalmi és gazdasági összefüggésrendszere (2016)
https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/44530/kollanyi_zsofia_katalin_doktori_ertekeses.pdf
Letöltési idő: 2021.11.08
32. **Emberi erőforrások Minisztériuma:** Egészséges Magyarország 2014-2020 (2015)
<https://okfo.gov.hu/documents/20182/0/Eg%C3%A9szs%C3%A9ges+Magyarorsz%C3%A1g+strat%C3%A9gia/af67e108-7f2e-437c-bf2f-d16590cf3a7f>
Letöltési idő: 2021.11.10
33. **Ván Bálint – Oláh Dániel:** Szerepel-e az áfacsökkentés az étlapon? (Pénzügyi Szemle 2018/3)
https://www.penzugyiszemle.hu/upload/documents/van-olah-2018-3-mpdf_20181012155341_90.pdf
Letöltési idő: 2021.11.10
34. **Nemzeti Adó és Vámhivatal:** Népegészségügyi termékadó (2020)
Letöltési idő: 2021.11.11
35. <https://infostart.hu/gazdasag/2019/05/25/mnb-egeszseges-lenne-a-chipsado-tovabbi-szigoritasa#>
Letöltési idő: 2021.11.11
36. https://europa.eu/youreurope/business/taxation/excise-duties-eu/paying-excise-duties/index_hu.htm
Letöltési idő: 2021.11.14
37. **2016. évi LXVIII. törvény** a jövedéki adóról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600068.tv>
Letöltési idő: 2021.11.14
38. <https://ado.hu/ado/eu-tul-olcso-volt-magyarorszagon-a-cigaretta/>
Letöltési idő: 2021.11.15
39. https://ec.europa.eu/health/sites/default/files/state/docs/2019_chp_hu_hungary.pdf
Letöltési idő: 2021.11.18
40. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_ecological_footprint
Letöltési idő: 2021.11.20

41. **Földművelésügyi Minisztérium:** Nemzeti Környezetvédelmi Program (2015-2020)
(Magyar Közlöny 2015. évi 83. szám, 2015)
http://doc.hjegy.mhk.hu/20154130000027_1.PDF
Letöltési idő: 2021.11.21
42. **2007. évi CXXVII. törvény** az általános forgalmi adóról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700127.tv>
Letöltési idő: 2021.11.22
43. **1996. évi LXXXI. törvény** a társasági adóról és az osztalékadóról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600081.tv>
Letöltési idő: 2021.11.22
44. **Nemzeti Adó és Vámhivatal:** Energiatermékek (2021)
Letöltési idő: 2021.11.23